

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

БОНДАР ІРИНА ВОЛОДИМИРІВНА

Допускається до захисту:

в.о. завідувача кафедри міжнародних
відносин і зовнішньої політики

к. і. н., доцент

І. В. Богінська

« ____ » _____ 20__ р.

ПЕРШІ ЛЕДІ США ТА ЇХ УЧАСТЬ У ПОЛІТИЦІ

Спеціальність 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні
студії

Кваліфікаційна (бакалаврська) робота

Керівник:

Богінська І. В., в.о. завідувача кафедри
міжнародних відносин і зовнішньої політики,
к. і. н., доцент

Оцінка: ____ / ____ / ____

(бали за шкалою ЄКТС/за національною шкалою)

Голова ЕК: _____

(підпис)

АНОТАЦІЯ

Бондар І. В. Перша леді США та їх участь у політиці. Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2021.

У кваліфікаційній (бакалаврській) роботі досліджено політичну діяльність першої леді США за допомогою гендерного підходу. Показано, які суперечності виникають у ході переміщення терміну «перша леді» із суспільного дискурсу в політичний та ставлення громадськості до лідерства першої леді. Встановлено юридичний статус дружин президента США та форми участі першої леді США в політиці.

Ключові слова: перша леді США, дружина президента, First Ladyship, жіноче лідерство, жінки в політиці, гендерна рівність.

59 с., 2 дод., 30 джерел.

Бібліограф.: 71 найменування.

ABSTRACT

Bondar I. First Ladies of the United States and their participation in politics. Specialty 291 "International relations, public communications and regional studies". Vasyl` Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2021.

The Qualification Bachelor paper analyses political activity of the First Lady of the USA by means of gender approach. The research shows contradictions which are caused by moving the term "First Lady" from public discourse to political and public attitude to the leadership of the First Lady. The scientific research establishes the legal status of the wife of the President of the United States and the forms of participation of the First Lady of the USA in politics.

Keywords: First Lady of the USA, president`s wife, First Ladyship, women's leadership, women in politics, gender equality.

59 p., 2 appendixes, 30 sources.

Bibliography: 71 units.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. СТАТУС ДРУЖИНИ ПРЕЗИДЕНТА ТА МІСЦЕ «ПЕРШОЇ ЛЕДІ» В АМЕРИКАНСЬКОМУ СУСПІЛЬНОМУ І ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ	11
1.1 Виникнення та змістовне наповнення терміну «Перша леді» у суспільному дискурсі	11
1.2 Поява «Першої леді» в політичному дискурсі	15
1.3 Неврегульованість статусу першої леді у правовому полі США.....	19
РОЗДІЛ 2. ПЕРША ЛЕДІ ЯК ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ РОЛІ ЖІНОК У ПОЛІТИЦІ	23
2.1 Посилення впливу першої леді як показник розширення можливостей жінок у політиці.....	23
2.2 Адвокація прав жінок у США	26
2.3 Захист прав жінок як напрям діяльності першої леді на міжнародному рівні.....	31
РОЗДІЛ 3. «FIRST LADYSHIP» ЯК ФОРМА ЖІНОЧОГО ЛІДЕРСТВА...34	
3.1 Перша леді: співпрезидентство (co-presidency) або партнерство....	34
3.2 Лідерський потенціал першої леді.....	36
3.3 Громадська думка щодо лідерства першої леді.....	40
ВИСНОВКИ.....	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	48
ДОДАТКИ.....	58

ВСТУП

Актуальність дослідження полягає у з'ясуванні ролі жінок у політиці, визначенні можливостей першої леді як промоутера прав жінок та оцінки її лідерського потенціалу на основі гендерного підходу. Вибір саме першої леді якості предмету дослідження обумовлюється сприйняттям її як рольової моделі для американських жінок та впливом дружини президента на політичні процеси в США. Навряд чи хто може заперечувати вплив, який справляє перша леді у політиці загалом. Йдеться як про «м'які» інструменти, пов'язані з її образом, що здатен перетворитися на складову міжнародного іміджу держави, так і про ініціативи першої леді, спрямовані на покращення відносин між державами, просування певного порядку денного на майданчику міжнародних організацій, об'єднання зусиль з першими леді інших країн. Політичний вплив першої леді, як і саме поняття, змінюється в часі та відрізняється від країни до країни, а отже потребує уточнення. Відповідно джерела цього впливу – чи то формалізовані спеціальними законами та інститутами, або ж укорінені в усталених традиціях та політичній культурі – обумовлюють різні форми участі у політиці, що у підсумку означає: обираючи кожного нового президента, виборці водночас голосують за майбутню першу леді.

Інститут першої леді стає дедалі більш популярним та звичним явищем у політичному житті багатьох демократичних країн. Він виник у США як один з елементів політичної культури. Поява інституту першої леді, його розвиток та політичне значення саме в США пояснюється соціальною потребою та історичною традицією сильного впливу жінок в американському суспільстві. Хоча перша леді не є політичною особою в традиційному сенсі, існує чимало випадків, коли дружина президента впливала на ухвалення рішень як у внутрішній, так і у зовнішній політиці. Крім того, перша леді є певною мірою «обличчям» держави на міжнародній арені. Всередині країни дружина президента вважається «прикладом» для жіночої аудиторії: втіленням цінностей, моральних засад американського суспільства, а також відображає суспільні уявлення про образ «ідеальної жінки» свого часу. Для того, щоб завоювати

прихильність американців, перші леді повинні виконувати обов'язки, які корелюються з уявленнями суспільства щодо гендерних стереотипів та культурних норм, пов'язаних з жіночністю. Перша леді є не лише прикладом для наслідування, а й представницею американських жінок, яка має вплив на президента і політику. Саме тому перша леді аналізується з точки зору її внеску у зміни сприйняття жінок у політиці та жіночого лідерства.

Мета дослідження полягає в оцінці участі першої леді США у політиці на основі гендерного підходу та присутності в американському суспільному і політичному дискурсі.

Завдання:

- дослідити виникнення і змістовне наповнення поняття «перша леді» в суспільному дискурсі США;
- встановити змістовне наповнення поняття «перша леді» у політичному дискурсі США;
- визначити правовий статус «дружини президента» та обумовлені ним напрями діяльності першої леді;
- проаналізувати трансформацію ролі першої леді як розширення участі жінок в американській політиці;
- встановити способи захисту першою леді прав жінок на національному рівні;
- дослідити діяльність першої леді США, спрямовану на захист прав жінок на міжнародному рівні;
- з'ясувати потенційний вплив першої леді на процеси управління державою;
- розглянути лідерський потенціал першої леді США;
- уточнити громадську думку щодо лідерства першої леді.

Об'єктом дослідження є участь жінок у політиці.

Предметом дослідження виступає вплив першої леді США на політичні процеси.

Ступінь наукового вивчення проблеми. Дослідження політичної діяльності першої леді в контексті гендерного підходу та жіночого лідерства відсилає до вивчення цілої низки тематичних праць, оскільки запропонована у назві даної роботи наукова проблема не розглядалася комплексно. Наявну літературу, яка стосується висвітлення ролі перших леді у політичній традиції та культурі США, питань гендерної рівності в американському суспільстві, типів жіночого лідерства тощо умовно можна поділити на кілька груп.

Першу групу робіт складають дослідження, присвячені фемінізму. К. Греді досліджує основну мету та ключові досягнення трьох хвиль фемінізму. Дослідниця пропонує своє бачення сучасної четвертої хвилі, а також наголошує на її переміщення в простір соціальних мереж [45]. М. Ремптон теж досліджує хвилі фемінізму, але зосереджує увагу на характерних відмінностях та особливостях кожної хвилі [78].

До другої групи відносяться дослідження, присвячені лідерству загалом. М. Браун, Л. Тревіньо, Д. Гаррісон у спільній праці визначають та аналізують етичне лідерство [24]. Б. Басс, П. Штейдльмаєр досліджують, на чому повинне базуватися трансформаційне лідерство, щоб бути справді ефективним [18]. Х. Кремер, досліджуючи в своїй роботі феномен ціннісного лідерства, виокремлює його 4 ключові принципи [57].

Третю групу складають дослідження, присвячені першій леді США у широкому сенсі. У них аналізується еволюція розуміння ролі дружини президента та виокремлюються ключові сучасні ролі. Р. Ватсон визначає неформальні обов'язки першої леді, а також пропонує класифікацію партнерства дружини президента відповідно до міри її залученості до політичних процесів та впливу на них [97]. Е. Пакстон-Тернер досліджує вплив нормативної неврегульованості статусу першої леді на визначення її ролі. Дослідниця припускає, що саме неофіційність статусу дозволила гендерним стереотипам впливати на бачення ролі дружини президента [76]. Е. Мейо та Д. Мерінголо наголошують на дилемі суспільних очікувань, яка постає перед дружинами президентів при визначенні напрямів їх діяльності [61].

Четверту групу складають дослідження лідерства першої леді. Б. Баррел у книзі «Public Opinion, the First Ladyship, and Hillary Rodham Clinton» подала біографію першої леді США Гіллари Клінтон. Авторка дослідила гендерні аспекти діяльності першої леді, підкресливши, що її роль не обмежується роллю господині Білого дому, а пов'язана з реалізацією низки інших важливих соціальних функцій [26]. Д. Грінхаус розглядає «First Ladyship» як специфічну форму лідерства на прикладі діяльності Ебігейль Адамс, Жаклін Кеннеді, Гіллари Клінтон та Мішель Обама. Дослідниця подає Офіс першої леді як «об'єктив», через який можна досліджувати жіноче лідерство, владу та вплив в Америці [46]. К. Купц [58] та Н. Гоннелла-Платц [43] розглядають найбільш впливових перших леді світу як лідерів.

Таким чином, науковий інтерес до постаті першої леді стосується широкого кола питань – від термінологічного уточнення назви дружини президента до оцінки потенційного впливу на чоловіка і політику загалом. Характерною особливістю наукових розвідок є прив'язки до біографій окремих перших леді, фрагментарність, зосередженість на вузьких аспектах діяльності дружин американських президентів. Тому запропонована робота є спробою створення цілісної картини участі першої леді США у політиці з визначенням можливих опцій для майбутніх дружин президентів.

Характеристика джерельної бази дослідження. В процесі дослідження було проаналізовано різноманітне коло джерел, що дозволило комплексно розглянути обрану тему. Використані документи за походженням можна поділити на такі групи: нормативні акти; виступи, промови, публікації перших леді; документи особового походження (мемуари, автобіографії, президентські архіви); результати соціологічних опитувань; періодичні видання; фото та відеоматеріали. Так, аналіз нормативних актів [7; 84; 85; 86; 90] надав можливість з'ясувати правовий статус дружини президента та ті норми права, які визначають рамки її діяльності. Виступи [11; 74] та промови [37; 66; 73] перших леді є цінним джерелом інформації для відтворення їхньої політичної позиції та дослідження політичного дискурсу, в центрі якого знаходиться дружина

президента. Документи особового походження, зокрема особисте листування [59], президентські архіви [54; 88] та особисті спогади [1; 72], дозволили встановити невідомі факти. Результати соціологічних опитувань (Центр досліджень громадської думки коледжу Сієна [87], інститут громадської думки Gallup [71], та медіакомпанії Ranker [89], Roper Center for Public Opinion [91], The State [79] та YouGov [40]) дозволили зрозуміти ціннісну основу, на якій базується образ першої леді, а також з'ясувати громадську думку щодо першої леді як потенційного політичного лідера. Аналіз інформації, що містять періодичні видання, зокрема BBC News [65], The Washington Post [42; 95; 100], Voice of America [62], Today [48], допоміг зрозуміти: яким чином ЗМІ висвітлюють політичну діяльність першої леді.

Отже, в ході дослідження було використано різні за походженням джерела. Співставлення інформації з різних джерел дозволило комплексно поглянути на сутність проблеми та зібрати достатній обсяг емпіричного матеріалу.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є гендерний підхід, який полягає в оцінюванні політичної діяльності першої леді США з точки зору її впливу на гендерну політику держави, розуміння американцями гендерних норм та, відповідно, на становище жінок у суспільстві. У дослідженні використовувались переважно теоретичні методи: ознайомлення з обраними джерелами та літературою, вивчення історії розвитку поставленої проблеми та виокремлення факторів, які вплинули на нього, аналіз діяльності перших леді США в контексті обраного гендерного підходу, моделювання можливих форм діяльності дружини президента у сфері захисту прав жінок. Дискурсивний аналіз дозволив визначити змістовне наповнення та функціональне призначення поняття «перша леді». Кількісний контент-аналіз нормативних документів був застосований з метою уточнення статусу дружини президента США відповідно до частоти вживання термінів «First Lady», «Wife of the President», «Spouse of the President», «Member of President`s Family».

Наукова новизна дослідження обумовлюється застосуванням гендерного підходу до оцінки потенційних можливостей першої леді США у сфері політики.

При цьому фокус уваги спрямовується водночас на питання гендерної рівності та потенціал жіночого лідерства. У роботі зроблено термінологічні уточнення щодо використання поняття «перша леді» до дружини президента на основі дискурс-аналізу публікацій у ЗМІ та кількісного контент-аналізу юридичних документів. У науковий обіг введено документ, що містить перше згадування дружини президента саме як «першої леді» (див. Додаток). В роботі окреслено сфери і смислові поля поняття «перша леді», виявлено суперечності, що виникають внаслідок переходу цього поняття з суспільного у політичний дискурс. При цьому присутність першої леді у політичному дискурсі розглянуто як форму участі дружини президента у політиці.

Практичне значення одержаних результатів дослідження спрямовано на розвиток інституту першої леді в Україні, який наразі перебуває на стадії становлення. Хоча, починаючи від Катерини Ющенко, досвід американських перших леді вже частково врахований дружинами українських президентів, як то участь у передвиборчій кампанії, запуск та реалізація соціального проєкту, популяризація української культури за допомогою модної дипломатії. Подальший розвиток цього інституту пов'язаний з просуванням теми гендерної рівності в українському суспільстві, посиленням ролі першої леді України як «культурної дипломатки», та її реального впливу у політиці (окремо від створеного образу).

Апробація результатів дослідження. Дослідження було представлено на Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт зі спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» (2021 р.) та за результатами підсумкової конференції посіло III місце. На основі результатів дослідження було проведено науково-методичний семінар «First Ladies Talk». Дотична до теми даного дослідження наукова робота стала лауреатом Всеукраїнського науково-практичного конкурсу студентських робіт «Культурна дипломатія в Україні: минуле, теперішнє, майбутнє» (2020 р.). Основні результати дослідження були опубліковані у Віснику студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса та представлені на наступних наукових

конференціях: Міжнародній науковій конференції «Травневі студії 2019: історія, політологія, міжнародні відносини», IV Міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів і молодих учених «Актуальні проблеми гуманітарних, технічних і природничих наук», II Міжнародній науковій конференції «Травневі студії 2020: історія, міжнародні відносини», V Міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів і молодих учених «Актуальні проблеми гуманітарних, технічних і природничих наук», III Міжнародній науковій конференції «Травневі студії 2021: історія, міжнародні відносини, філософія».

Структура роботи. Кваліфікаційна (бакалаврська) робота складається зі вступу, трьох основних розділів (дев'яти підрозділів), висновків, списку використаних джерел і літератури та додатків. У вступі визначено теоретичну і практичну актуальність дослідження, мету та завдання, ступінь наукової розробки проблеми, джерельну базу дослідження, його методологію та наукову новизну. Перший розділ наукової роботи присвячений розгляду поняття «перша леді» у різних дискурсах, а також визначенню правового статусу дружини президента. У другому розділі йдеться про політичне представництво першою леді американських жінок та форми діяльності, які при цьому використовуються. Третій розділ присвячено аналізу «First Ladyship» як форми жіночого лідерства. Висновки містять теоретичні результати та перспективні напрями подальшого дослідження проблеми.

РОЗДІЛ 1. СТАТУС ДРУЖИНИ ПРЕЗИДЕНТА ТА МІСЦЕ «ПЕРШОЇ ЛЕДІ» В АМЕРИКАНСЬКОМУ СУСПІЛЬНОМУ І ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

1.1 Виникнення та змістовне наповнення терміну «Перша леді» у суспільному дискурсі США

Широко вживаний у сучасному світі термін «перша леді» виник в контексті американської політичної культури. Впродовж століть його смислове наповнення, дефініція та трактування зазнавали трансформацій внаслідок змін у політичному житті держави, соціальних процесів всередині американського суспільства та діяльності колишніх перших леді США.

Термін «перша леді» в американській політичній культурі застосовують до всіх жінок, які перебували на цій неофіційній посаді. Ним охоплюються жінки, які були дружинами президентів США, а також родички президентів, які з причини відсутності у нього дружини виконували обов'язки першої леді. У Національній бібліотеці перших леді США цих жінок називають «першими леді, які не були заміжні за президентом» [14]. Наприклад, Летиція Тайлер, Мері Гаррісон, Марта Вільсон виступали в ролі перших леді США, будучи доньками президентів. Перші леді Анжеліка Ван Бюрен, Прісцилла Тайлер та Джейн Гаррісон були невістками американських президентів. Найбільш відомою «першою леді, яка не була заміжня за президентом» є Гаррієт Лейн, яка доводилась племінницею президенту Джеймсу Б'юкенену. Траплялось, що дружини президентів тимчасово передавали обов'язки першої леді іншим жінкам. Челсі Клінтон супроводжувала батька, президента Білла Клінтона, під час державного візиту до Австралії, в той час, як Гілларі Клінтон змагалась за місце в Сенаті США. Сьюзен Форд виконувала обов'язки господині на державній вечері, коли Бетті Форд одужувала після операції з видалення ракової пухлини молочної залози [14]. Джоан Кеннеді, дружина молодшого брата Джона Кеннеді, супроводжувала майбутнього президента Кеннеді під час поїздок країною в рамках передвиборчої кампанії, оскільки Жаклін Кеннеді на той час була вагітна [54].

У США термін «перша леді» може стосуватися не лише дружини президента, а й дружин губернаторів штатів, депутатів різних рангів та інших посадових осіб. Важливо, що ці жінки брали участь у передвиборчій кампанії своїх чоловіків та виконували схожі з дружиною президента країни функції [10, 52]. Деякі перші леді штатів згодом стають першими леді держави: Елеонор Рузвельт була першою леді штату Нью-Йорк, Розалін Картер – штату Джорджія, Ненсі Рейган – штату Каліфорнія, Гіллари Клінтон – штату Арканзас [17].

Вважається, що вперше термін «перша леді» був вжитий 12-тим президентом США Закарі Тейлором на похоронах Доллі Медісон в 1849 році, коли у своїй промові Тейлор зазначив: «Її [Доллі Медісон] ніколи не забудуть, бо вона справді була нашою першою леді впродовж половини століття» [16]. Однак, існує згадка про використання терміну «перша леді», яка датується шістьма роками раніше. 2 березня 1843 року періодичне видання The Pittsfield Sun опублікувало статтю авторки «Mrs. Sigourney», присвячену її спогадам про Марту Вашингтон [Див. Додаток А]. Саме у цій статті було вперше вжито термін «перша леді». Розповідаючи про пані Вашингтон, авторка писала: «Перша леді нації досі зберігала звички з колишнього життя» [72]. Однак, після публікації статті термін не увійшов у широке використання.

Для позначення першої леді США та виявлення поваги до неї американці та ЗМІ вживали різні синонімічні варіації, які містили певний підтекст, що вказував на розуміння ролі дружини президента. Наприклад, поняття «Леді» відображає певну модель соціальної поведінки жінки та притаманні їй якості, «Дружина Президента» вказує на вірність сімейним цінностям та пріоритетність ролі «берегині сімейного вогнища», «Пані Президент» підкреслює впливовість та залученість до політичного життя держави. Від так, Марту Вашингтон називали «леді Вашингтон» за її допомогу повсталим колоністам за часів Американської революції, а Ебігейль Адамс – «пані президент», оскільки вона виступала в якості неофіційного радника свого чоловіка-президента [76]. Проте жодна із зазначених традицій надалі не прижилась.

Вдруге термін «перша леді» з'явився в друкованому виданні 31 березня 1860 року, коли періодичне видання Frank Leslie's Illustrated Newspaper опублікувало зображення Гаррієт Лейн, племінниці 15-го президента США Джеймса Б'юкенена, з підписом «Міс Гаррієт Лейн, чинна перша леді Білого Дому» [69]. Оскільки президент Б'юкенен був неодружений, Гаррієт виконувала обов'язки першої леді під час його перебування на посаді. Титул «перша леді Білого Дому» застосовували й до наступниць Гаррієт Лейн – Мері Тодд Лінкольн, Джулії Грант, Люсі Вебб Хейс. У 1880-х – 90-х роках в пресі використовувалися терміни «перша леді країни» та «перша леді республіки» у зверненні до Френсіс Фолсом (Клівленд) та Керолайн Гаррісон [29].

Термін «перша леді країни» набув широкої популярності у 1911 році з появою на театральних сценах однойменної п'єси Чарльза Фредеріка Нірдлінгера [29]. П'єса «Перша леді країни» розповідала історію Доллі Медісон. Відгуки критиків варіювались, однак «залаштунки» особистого життя пані Медісон зацікавили американців та привернули їхню увагу до постаті дружини президента. Суспільство цікавилось, як перша леді веде господарство, виховує дітей, взаємодіє з чоловіком, який одяг вона обирає та чим займається у вільний час. Дружина президента розглядалась як приклад зразкової дружини, матері та господині, якому варто слідувати. Після театральної прем'єри в пресі почали частіше з'являтися статті про «першу леді країни», її обов'язки в Білому домі, сімейне життя та стиль. З часом зацікавленість американців у повсякденному житті першої леді зростала, а разом із нею зростала й кількість публікацій на відповідну тему. Саме із посиленням інтересу американців до особи дружини президента термін «перша леді» закріпився у суспільному дискурсі США. Згодом термін «перша леді країни» був витіснений його коротшою варіацією – «перша леді» –, яка використовується до сьогодні.

Попри популярність цього терміну, не всім першим леді він подобався. З цього приводу Жаклін Кеннеді колись сказала: «Я не хочу, щоб мене називали «перша леді». Це звучить, як сідловий кінь» [28]. Після обрання Франкліна Рузвельта президентом США Елеонора Рузвельт заявила, що ніколи не хотіла

бути дружиною президента і не хоче цього зараз. Тому вона відмовилась від статусу першої леді і просила називати її просто «пані Рузвельт» [29].

Історично початкове розуміння ролі першої леді було пов'язане з роллю господині Білого дому. У цій якості дружини президентів США повинні виконувати церемоніальні обов'язки, такі як організація та проведення світських заходів, зустріч гостей та супровід чоловіка-президента під час відвідування офіційних заходів. У США цей прецедент створила Марта Вашингтон, яка, будучи дружиною першого президента США, своєю діяльністю та поведінкою задавала тон очікуванням щодо своїх наступниць. Після вступу Джорджа Вашингтона на посаду президента США пані Вашингтон влаштовувала щотижневі прийоми для місцевих виборців, членів Конгресу та іноземних делегацій [43]. Порушила цю традицію Ебігейль Адамс, яка позиціонувала себе більше як «співпрезидент», аніж як «леді» [76] і виступала в якості політичного радника свого чоловіка. Знадобився ще не один десяток років, щоб першу леді почали сприймати не лише як «господиню нації», однак, не зважаючи на появу нових обов'язків, ця роль невіддільно супроводжувала всіх дружин колишніх президентів США.

Поступово увага громадськості спрямовувалася до потенційного впливу, який може справляти дружина на чоловіка-президента у прийнятті рішень, або її залученості до політичних проєктів. Покращення становища жінок після прийняття у 1920 р. дев'ятнадцятої поправки до Конституції США про надання жінкам права голосу [2] дозволило суспільству розглядати жінку не лише з точки зору традиційних соціальних ролей, але й як суб'єкта політики.

Трансформація усталеного образу першої леді США пов'язана з діяльністю Елеонор Рузвельт. Беручи участь у внутрішній та зовнішній політиці, пані Рузвельт розширила кордони ролі першої леді, ставши політичним партнером глави держави. І хоча деякі попередниці пані Рузвельт, зокрема Ебігейл Адамс та Едіт Вілсон, також були неофіційними радницями своїх чоловіків, жодна з них не виступала в цій ролі публічно. Новаторство Елеонор Рузвельт спровокувало обговорення теми про місце та роль дружини президента

в політичному житті держави, про її реальний та потенційний вплив на формування політики та прийняття політичних рішень. Так «перша леді» опинилася у політичному дискурсі.

1.2 Поява «Першої леді» в політичному дискурсі

З часу появи поняття «перша леді» розуміння ролі та місця дружини президента в політичному та громадському житті США зазнало трансформацій. Фактично, можна сказати про еволюцію сприйняття американцями першої леді від «господині Білого дому» (традиційне розуміння соціальної ролі жінки) до «де-факто державного службовця та радника президента».

Поява терміну «Перша леді» у політичному дискурсі одразу викрила низку суперечностей. Перша стосується розбіжностей між очікуваннями суспільства та участю першої леді у політиці. Едіт Мейо та Деніз Д. Мерінголо, коли намагаються розтлумачити термін «перша леді», вказують: «перша» передбачає, що вона [перша леді] повинна бути взірцем для наслідування, тоді як «леді» натякає на очікування щодо зовнішнього вигляду, манер та моделі поведінки [61]. Ці очікування ілюструють конфлікт, з яким стикаються всі перші леді: будучи дружинами президентів та господинями Білого дому, вони перебувають на політичній сцені та беруть участь у політиці, але як «леді» вони (як очікується) мають залишатися поза політикою.

Другим суперечливим аспектом є питання потенційного впливу першої леді на політичне життя держави. Хоча Адміністративний суд округу Колумбія визнав дружину президента «функціональним еквівалентом помічника президента», а отже «де-факто посадовою особою або службовцем» федерального уряду США [7], перша леді вже ж залишається «невиборним» посадовцем. Це провокує дискусію щодо допустимої міри її політичного впливу та участі в процесі прийняття рішень. Адже наділення невиборного чиновника можливістю впливати на політичні процеси всередині держави не корелюється з демократичними цінностями, які сповідують американці. У такому випадку підзвітність першої леді перед громадськістю стає вирішальною. Саме

очікування громадськості та загальноприйнятті уявлення про жінок у політиці визначають прийнятну для американського суспільства міру участі першої леді в політиці і відповідно політичного впливу. Варто зазначити, що дана міра є досить мінливим показником.

Контроверсійною темою у політичному дискурсі США є, так би мовити, «закулісний» вплив першої леді на президента, тобто її потенційна можливість непублічно впливати на чоловіка. Якщо дружина президента цікавиться політичними процесами в державі та має власну точку зору щодо них, вона цілком ймовірно може висловлювати свої думки і переконання в приватних розмовах з чоловіком, а також вирішувати, хто знаходиться поруч з президентом. На початку квітня у Washington Post [95] з'явилася стаття про особистий внесок Ненсі Рейган у закінчення холодної війни. Пані Рейган прагнула встановлення миру між США та СРСР і підштовхувала Рональда Рейгана сісти за стіл переговорів з представниками Радянського Союзу та з Горбачовим особисто. Інший випадок, більш сучасний, проілюструвала Кейт Андерсен Брауер, авторка книг про перших леді США та життя в Білому домі. Вона повідомила, що Меланія Трамп настояла на звільненні найвищого радника з питань національної безпеки в адміністрації її чоловіка, бо їй не сподобалось, як цей радник повадився з її персоналом під час закордонної поїздки [62]. Достеменно не відомо, на скільки ці історії є правдивими, але відкидати можливість першої леді здійснювати вплив на чоловіка-президента все ж не варто.

Наступним суперечливим моментом є те, що сама перша леді може виступати автором політичних текстів й промов і у такий спосіб впливати на політичний дискурс. Наприклад, Елеонор Рузвельт вела газетну колонку «Мій день» [82], в якій розповідала про свою політичну діяльність, висвітлювала свою позицію щодо соціальних питань і висловлювала власну думку щодо політичних процесів всередині держави. Газетні статті пані Рузвельт дали підстави вважати першу леді комунікатором між владою та громадськістю, а також задали тон очікуванням щодо наявності в дружини президента певної соціальної позиції.

ЗМІ як засіб комунікації з громадськістю використовувала також Жаклін Кеннеді. Під час передвиборчої кампанії Джона Кеннеді в 1960 році Жаклін вела газетну колонку «Campaign wife», яка публікувалася щотижнево в період з 17 вересня по 1 листопада 1960 року [4]. У «Campaign wife» Жаклін поєднувала особисті історії з розповідями про президентську кампанію свого чоловіка, писала про пріоритетні напрямки його роботи, висвітлювала свої погляди на такі речі, як освіта та культура, а також відповідала на численні запитання та реагувала на коментарі стосовно неї та її зовнішнього вигляду.

Розалін Картер публічно розповіла, що президент Джиммі Картер радився з нею щодо його внутрішньо- та зовнішньополітичних рішень, обговорював з нею кадрові питання, звертався до неї за допомогою в написанні текстів його промов. У подружжя Картерів навіть була традиція влаштовувати щосереди ділові обіди в Овальному кабінеті, під час яких вони обговорювали політику адміністрації президента [36]. Публічна заява Розалін Картер про її залученість до формування політики держави дала поштовх розглядати першу леді як політичну радницю президента.

У 1988 році Ненсі Рейган виступила на Генеральній Асамблеї ООН з проханням підтримати посилення міжнародних законів про заборону наркотиків та торгівлю наркотиками [73]. Пані Рейган вперше вивела соціальну ініціативу першої леді на рівень ООН і дала підстави розглядати дружину президента як дипломата та представника США за кордоном. Дружина президента сьогодні не лише супроводжує чоловіка під час закордонних поїздок та зустрічей іноземних делегацій, а й може виступати в якості посла доброї волі або культурного дипломата. В такому випадку зовнішньополітична діяльність першої леді розглядається як один з елементів «Soft power». У квітні 1962 року Жаклін Кеннеді була призначена «Послом доброї волі» уряду США під час поїздок до Індії та Пакистану [83]. Поїздка була організована з надією, що першій леді вдасться налагодити відносини між Індією та США. У період «холодної війни» відносини між країнами погіршилися через прихильність деяких азійських країн до комуністів та їхню підтримку Радянського Союзу в ООН. Новини про візит

першої леді до Індії та Пакистану викликали протест серед американців, які виступали проти будь-яких зв'язків США з країнами, що підтримують СРСР. Проте поїздка відбулася і виявилась досить результативною. Здатність Жаклін Кеннеді справляти позитивне враження та знаходити спільну мову з людьми, а також її зацікавленість місцевою культурою сприяли покращенню відносин між державами. Захоплюючись модою, Джеккі придбала декілька сарі, які після її приїзду з'явилися в американських ЗМІ і набули популярності [15]. Вона зробила певний внесок у розвиток торгівлі між країнами. Поїздка першої леді США в Азію стала сигналом того, що США розглядають азійські держави як важливих союзників.

Майбутні перші леді часто підтримують політичні прагнення своїх чоловіків та долучаються до їх передвиборчої кампанії, чим підіймають питання потенційного впливу дружини кандидата в президенти США на результати виборів. Після прийняття у 1920 р. дев'ятнадцятої поправки до Конституції США про надання жінкам права голосу дружин кандидатів дедалі активніше залучали у передвиборчі перегони, маючи на меті завоювання прихильності жінок-виборців. Такий підхід повністю себе виправдав. Адже результати опитування американців після президентських виборів засвідчили, що 5-7% виборців обирають кандидата, покладаючись на симпатії до майбутньої першої леді [4]. Отже, 5-7% додаткових голосів – це той ресурс, який дружина кандидата може докласти для перемоги свого чоловіка. Слоган «Pat For First Lady» став складовою передвиборчої кампанії Річарда Ніксона в 1960 році [35]. Навколо агітаційного гасла була побудована потужна рекламна кампанія спрямована на завоювання голосів жінок-виборців. Слоган розміщували на значках, наклейках, листівках та інших атрибутах політичної агітації, які команда Ніксона роздавала виборцям під час зустрічей з кандидатом та його дружиною. Варто зазначити, що у ході передвиборчої кампанії 1960 р. Пат Ніксон супроводжувала свого чоловіка у поїздках до всіх 50 штатів [35].

Часті виступи перших леді на публічних заходах дали підстави розглядати дружин президентів як спікерок та речниць уряду свого чоловіка. Публічні

виступи дружин президентів є важливими, оскільки американці наділяють першу леді важливим символічним значенням і сприймають її промови не менш серйозно, ніж звернення посадових осіб. Мішель Обама у своїй промові на з'їзді Демократичної партії в 2008 році привернула увагу до традиційних цінностей, які лежать в основі «американської ідеї», а також згадала про такі важливі соціальні питання як освіта та охорона здоров'я [66]. Пані Обама закликала американців не забувати про своє походження та не відмовлятися від своїх мрій. Також вона часто виголошувала свої промови від свого імені, і від імені президента. Публічні виступи Мішель Обама нікого не залишали байдужими. У цьому контексті перша леді розглядається також як промоутер цінностей та як мотиватор.

Присутність поняття «першої леді» одночасно у суспільному і політичному дискурсі, невизначеність щодо потенційного впливу дружини президента на політику, різні форми участі у політиці, в тому числі такі, які перша леді визначає для себе самостійно, подекуди обумовлюються неврегульованістю її правового статусу та кола обов'язків.

1.3 Неврегульованість статусу першої леді у правовому полі США

На сьогодні статус «першої леді» в США не є офіційним, а інститут першої леді є радше соціальним конструктом, розвиток та змістовне наповнення якого обумовлювалося історичною традицією, політичною культурою та соціальним запитом на посилення ролі жінок в американському суспільстві. Наразі цей інститут є важливим політичним ресурсом США, оскільки відіграє значну роль у забезпеченні стабільності влади, гармонізації відносин між державою та громадянським суспільством [9]. В американській політичній культурі неофіційний титул першої леді має важливе символічне значення. Він відображає повагу суспільства до постаті дружини президента та втілює значущі для американців результати діяльності колишніх господинь Білого дому.

Перша леді, на відміну від президента – офіційного представника влади, виступає в ролі недержавного актора або неофіційної влади і, по суті, є

прикладом поєднання декількох соціальних функцій: дружини президента, матері, стиліста або піар-спеціаліста тощо [5]. Вона не має нормативно визначених прав та обов'язків. У Конституції США [84] відсутня згадка про інститут першої леді або дружину президента. Водночас є низка офіційних документів, які певною мірою регулюють діяльність дружини президента. Так, у §105(е) Акту Білого дому від 1978 р. «Про прийняття на роботу персоналу» зазначено, що «допомога та обслуговування... повинні бути надані дружині президента у зв'язку з допомогою, яку вона надає президенту при виконанні ним президентських обов'язків» [90]. Також даний документ закріплює право «дружини президента» мати у своєму розпорядженні персонал у Білому домі.

З метою запобігання корупції у §7353 Акту від 1989 р. «Про реформу етики» [85] закріплені певні обмеження щодо прийняття посадовими особами подарунків. Для забезпечення загального керівництва та нагляду за виконанням програми етики в США було створено Офіс урядової етики [75]. Ця установа також займається тлумаченням Акту «Про реформу етики» [85]. Акт від 1989 р. прямо не стосується дружини посадової особи. Однак правила Офісу урядової етики США застосовуються до подарунків, які були прийняті прямо або опосередковано. Вони передбачають, що до прийнятих опосередковано подарунків належать подарунки дружині, дітям, батькам, братам, сестрам та іншим родичам посадової особи, що автоматично «прив'язує» їх до державних службовців. Оскільки Акт «Про реформу етики» поширюється на президента, то встановлені Офісом урядової етики правила певною мірою стосуються і подарунків його дружини.

Невизначеність правового статусу «дружини президента» стала підставою для початку судового процесу за участі першої леді Гіллари Клінтон у 1993 році. 25 січня 1993 року, через п'ять днів після інавгурації, Білл Клінтон призначив першу леді Гіллари Клінтон керівником Оперативної групи з питань національної реформи охорони здоров'я [81]. Це була найвпливовіша офіційна посада, на яку коли-небудь було призначено першу леді США. Згодом асоціація американських лікарів та хірургів подала позов проти цільової групи, стверджуючи, що

адміністрація Клінтона порушила закон Федерального консультативного комітету 1972 року [86]. Вони стверджували, що оскільки Гілларі Клінтон не була ні державним чиновником, ні федеральним службовцем, робоча група не мала права закривати свої засідання для ЗМІ та громадськості. 23 червня 1993 року федеральний апеляційний суд заявив, що дружина президента США може розглядатися як «де-факто посадова особа або службовець» федерального уряду США [7]. Суд вказав на те, що, відповідно до п'ятого розділу Кодексу США [96], поняття «посадової особи» включає будь-яку людину, якій законом дозволено виконувати федеральні обов'язки. Це визначення може стосуватися ситуацій, в яких Конгрес дозволяє тому, хто формально не є службовцем, виконувати федеральні обов'язки. Також Суд наголосив, що Конгрес визнав дружину президента як «функціональний еквівалент помічника президента» [7].

Судовий позов проти Оперативної групи, якою керувала Гілларі Клінтон, став наслідком, з одного боку, невизначеності статусу першої леді, а разом із ним її обов'язків та сфер відповідальності, а з іншого боку – невідповідністю очікувань громадськості щодо першої леді з її реальною діяльністю. Зазвичай суспільство сприймає першу леді саме як «дружину президента», залишаючи поза увагою її потенційний вплив та можливості. На основі цього бачення формуються відповідні очікування щодо діяльності першої леді, які частіше всього обмежуються роллю «доброї господині», «зразкової матері», «прикладу для жіночої аудиторії» або ж «ідеальної жінки». Гілларі Клінтон вийшла далеко за рамки подібного образу – активна політична діяльність пані Клінтон йшла в розріз із усталеними в американському суспільстві очікуваннями щодо першої леді, тому і спровокувала різко негативну реакцію громадськості.

Для визначення статусу першої леді США нами було проведено кількісний контент-аналіз змісту нормативних документів США з метою аналізу частоти вживання термінів «First Lady», «Wife of the President», «Spouse of the President», «Member of President`s Family» [Див. Додаток Б]. Найчастіше в нормативних документах США використовується термін «Spouse of the President» («подружжя президента»), який є універсальним, оскільки може бути застосований як до

жінки, так і до чоловіка. Терміни «Wife of the President» і «Member of President's family» в досліджених документах зустрічаються з однаковою частотою. «First lady» вживається лише в Рішенні Апеляційного Суду США округу Колумбія від 22.06.1993 р. і лише один раз, водночас даний документ визнав дружину президента «функціональним еквівалентом помічника президента», а отже де-факто посадовою особою або службовцем» федерального уряду США.

Отже, інститут «дружини президента» набув певної формалізації у низці нормативних актів США, які в більшості випадків розглядають першу леді США як «Spouse of the President» («подружжя президента»). Водночас до першої леді можуть бути застосовані окремі пункти нормативних документів, які визначають статус та врегульовують діяльність саме «дружини президента». Однак, не зважаючи на одиничне вживання терміну «First lady», інститут «першої леді» допоки залишається неформалізованим соціальним конструктом.

Присутність терміну «Перша леді» у різних дискурсах, з одного боку, дозволяє говорити про посилення ролі перших леді у політиці, а з іншого боку, правова розмитість інституту за наявності інструментів влади (Офіс Першої леді) створює складнощі для науковців в оцінках величезного потенціалу влади, який має людина, наближена до президента США.

РОЗДІЛ 2. ПЕРША ЛЕДІ ЯК ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ РОЛІ ЖІНОК У ПОЛІТИЦІ

2.1 Посилення впливу першої леді як показник розширення можливостей жінок у політиці

Дружина президента завжди виступала рольовою моделлю для американських жінок та вважалася уособленням сконструйованого суспільством образу «ідеальної жінки» свого часу. Зміна статусу першої леді відбувалася одночасно зі змінами ролі жінки у суспільстві. Гендерний підхід дозволяє перевірити цю тезу через співставлення діяльності перших леді і хвиль фемінізму.

Перша хвиля фемінізму відбулася наприкінці XIX – на початку XX ст. і мала на меті розширення участі жінок у політичному житті держави, а саме надання жінкам виборчого права [45]. На перших порах рух суфражисток не знаходив широкої підтримки, оскільки вважалося, що роль жінки обмежується виконанням обов'язків зразкової дружини та матері, берегині сімейного вогнища. Коли вперше в США почали обговорювати перспективу надання жінкам виборчого права, перші леді публічно не висловлювали підтримку цієї ініціативи, щоб не зашкодити політичній кар'єрі чоловіків-президентів, а деякі з них навіть виступали проти таких законодавчих змін. Наприклад, Мері Артур Мак-Елрой, яка виконувала функції першої леді після смерті дружини свого брата Честера Алана Артура, долучилася до руху проти надання жінкам виборчого права. У США американки отримали можливість голосувати в 1920 році, після прийняття дев'ятнадцятої поправки до Конституції США [2]. До того часу перша леді вже виступала неофіційною радницею президента (Ебігейль Адамс), мала у своєму розпорядженні штат працівників у Білому домі (Едіт Рузвельт) та навіть виконувала президентські обов'язки замість чоловіка, через хворобу останнього (Едіт Вільсон) [58]. Із наданням американкам виборчого права дружин президентів почали залучати до участі в передвиборчих кампаніях з метою отримання голосів жінок-виборців. Подібне залучення майбутньої першої леді до політики та визнання її потенційного впливу на результати

виборів було відображенням трансформації розуміння гендерної ролі жінки та розширення її політичних можливостей, спровокованої рухом суфражисток. Традиція участі потенційної першої леді в передвиборчій кампанії чоловіка-кандидата зберіглась до сьогодні.

Питання розширення прав жінок ще до зародження другої хвилі підіймала Елеонора Рузвельт у своїй газетній колонці «Мій день». Політична та громадська активність пані Рузвельт з одного боку була продуктом попередніх досягнень руху суфражисток, а з іншого – передвісником подальшої трансформації уявлень про роль та місце жінки в американському суспільстві. Публічне висловлення позиції Елеонор Рузвельт щодо питання гендерної рівності можна вважати певним чином просвітницькою діяльністю, а разом з тим – каталізатором подальших змін всередині суспільства.

Друга хвиля фемінізму, починаючи з 1960-х і до кінця 1980-х рр., була направлена на боротьбу за рівність та проти дискримінації у різних сферах суспільного життя, в тому числі в політиці [78]. Саме в цей період зросла популярність та підтримка Поправки про рівні права, яка передбачала надання рівних юридичних прав для всіх громадян США незалежно від статі. Перша версія Поправки вперше була представлена в Конгресі США в 1923 році [19]. Тоді дана ініціатива не знайшла достатньої кількості прихильників, але на фоні посилення руху феміністок в 1960-х р.р. Поправка про рівні права повернулась у суспільний та політичний дискурс США. У 1971-1972 р.р. Поправка була затверджена Палатою представників США та Сенатом США і була передана законодавчим органам штатів для ратифікації [19]. Однак, ратифікувати Поправку про рівні права так і не вдалося. Серед досягнень другої хвилі варто відзначити збільшення кількості жінок на керівних посадах у вищих навчальних закладах, бізнесі та політиці. Саме під час другої хвилі фемінізму на політичну сцену виходять такі перші леді, як Бетті Форд, Розалін Картер та Ненсі Рейган, чия політична діяльність та громадська позиція повною мірою відображала еволюцію позиції жінки в американському суспільстві.

Третя хвиля, яка розпочалась на початку 1990-х років, як правило, включала боротьбу із сексуальними домаганнями на робочому місці та за збільшення кількості жінок на владних посадах [45]. Індикатором проблеми сприйняття жінки як політичного актора стало виникнення соціальної напруги навколо діяльності Гіллари Клінтон у 1993 році. Пані Клінтон за період свого перебування на посаді керівника Оперативної групи з питань національної реформи охорони здоров'я зіштовхнулася з хвилею громадського невдоволення та навіть агресії. Соціальна напруга досягла такого високого рівня, що працівники служби охорони переконали пані Клінтон одягти бронежилет під її верхній одяг під час одного з публічних виступів на підтримку реформи [42]. Хоча політичні можливості жінок помітно розширились до 1993 року, суспільство все ж не було готове сприйняти на політичній сцені жінку, яка мала вплив та владу. Таким чином, реакцію американського суспільства на політичну діяльність перших леді можна вважати маркером їхньої готовності сприймати жінку як суб'єкта політики. Дослідники фемінізму дискутують щодо розгортання четвертої хвилі, яка, на відміну від попередніх, базується переважним чином у соціальних мережах [45].

Не зважаючи на вагомі досягнення попередніх хвиль фемінізму, жінки все ж продовжують боротись із дискримінацією та відстоювати своє право обіймати керівні посади і мати доступ до професій різного типу. У подібній ситуації знаходиться сьогодні й дружина президента США. Потужним компонентом адміністрації президента із власними кадровими та бюджетними ресурсами є Офіс першої леді. Сама ж перша леді розглядається громадськістю, ЗМІ та політичним істеблішментом як одна з центральних фігур у Білому домі. Однак, хоча сьогодні дружина президента є частиною політичного та громадського життя держави, її юридичний статус досі залишається невизначеним.

Якщо колись перші леді випереджали звичайну американку в політичних можливостях, зараз, навпаки, звичайна американка в певних аспектах випереджає дружину президента. Американська жінка може обійняти важливу посаду, тоді як першій леді відмовлено в офіційному статусі та відповідній

посаді. Для більшості американських сімей є нормою трудова зайнятість жінки та чоловіка, однак громадськість віддає перевагу першій леді, яка припинила свою кар'єру, принаймні на час, коли її чоловік перебуває на посаді. Створити прецедент «працюючої першої леді» може Джилл Байден, дружина нового президента США Джо Байдена. Коли Джо Байден був на посаді віце-президента в адміністрації Барака Обами, пані Байден стала першою дружиною віце-президента, яка не відмовилась від своєї професії і поєднувала викладацьку діяльність з обов'язками «другої леді». У одному із своїх інтерв'ю Джилл Байден, тепер чинна перша леді США, повідомила, що не планує залишати свою кар'єру викладача англійської мови в одному з американських коледжів всупереч усталеній традиції [50].

2.2 Адвокація прав жінок у США

Перші леді США, користуючись своїми можливостями, виступають представницями всіх жінок, направляють свою політичну та громадську діяльність на захист їх прав та розширення їхньої участі у політиці. З розширенням участі перших леді в політиці змінювались і способи адвокації прав жінок, які вони використовували.

Першою захисницею прав жінок серед дружин президентів США вважається Ебігейль Адамс, яка у приватному листі до свого чоловіка закликала його пам'ятати про жінок під час написання кодексу законів США: «...пам'ятайте про жінок і будьте більш щедрими та прихильними до них, ніж ваші предки. Не віддавайте таку необмежену владу в руки чоловіків. Пам'ятайте, всі чоловіки стали б тиранами, якби могли. Якщо особлива увага не буде приділена жінкам, ми рішуче налаштовані підняти повстання. Ми не будемо зв'язані жодними законами, які обмежують наше право голосу чи не передбачають наявності нашого представництва у владних структурах» [59]. На жаль, поради Ебігейль Адамс не були враховані, однак її лист вважається раннім проявом фемінізму в американському суспільстві. Вислів пані Адамс

«Пам'ятайте про жінок» увійшов в історію та до сьогодні використовується як гасло для просування прав жінок.

Підтримка дружиною президента внутрішньополітичних ініціатив, направлених на розширення політичних можливостей жінок, є перспективним способом просування ідей гендерної рівності. Виступаючи радницями своїх чоловіків-президентів, перші леді можуть здійснювати вплив на гендерну політику або прийняття рішень щодо неї. Долучитись до подібних процесів чи ініціювати їх обговорення дружина президента може через Офіс першої леді, який є інструментом її влади в Білому домі. Персонал першої леді може відвідувати засідання Західного крила, залежно від залученості дружини президента до обговорюваної політики чи до процесу прийняття рішень щодо неї [22]. Або ж перша леді може самотійно долучатись до засідань. До прикладу, колишні перші леді активно підтримували прийняття Поправки про рівні права. Першою серед перших леді США, яка публічно підтримала Поправку стала Пат Ніксон [35]. Бетті Форд лобіювала прийняття Поправки про рівні права за допомогою телефонних дзвінків та листування з представниками та сенаторами у законодавчих органах тих штатів, які ще не виносили на розгляд ратифікацію Поправки або проголосували проти її прийняття [32]. Розалін Картер виступила на урочистому відкритті Національної жіночої конференції в Х'юстоні, штат Техас, у 1977 році [36]. Також пані Картер і колишня перша леді Бетті Форд стали співорганізаторками благодійного заходу «A National E.R.A. Evening», який передбачав збір коштів на прийняття Поправки про рівні права. Програма заходу, який відбувся 18 червня 1980 року, включала прийом у Білому домі та вечерю з президентом Джиммі Картером та першою леді Розалін Картер [36].

Ще задовго до появи гендерних квот та поняття «позитивної дискримінації» перші леді США як керівниці Офісу першої леді забезпечували жінок робочими місцями в резиденції президента. У 1901 році [52] Едіт Рузвельт найняла на роботу Ізабеллу Хагнер на посаду соціального секретаря, яка мала допомагати їй зі складанням графіків та кореспонденцією [58]. Таким чином, почав свій розвиток Офіс першої леді, персонал якого складали здебільшого

жінки. Подібна тенденція зберігається й сьогодні: відповідно до щорічного звіту до Конгресу щодо персоналу Білого дому від 24 червня 2020 року [12], Офіс колишньої першої леді Меланії Трамп складався з 11 працівників, 8 з яких були жінки. Оскільки дружина президента самостійно формує свій штат та встановлює критерії і стандарти для його роботи, фактично вона має змогу надати жінкам доступ до важливих політичних посад, таких, як соціальний секретар, керівник персоналу першої леді та ін.

Перша леді може впливати на кадрові рішення й поза межами свого Офісу. Активною діяльністю в цьому напрямі відзначилась Розалін Картер. Пані Картер допомагала президенту Джиммі Картеру приймати рішення щодо кадрових питань. Разом зі своєю командою перша леді Картер складала списки висококваліфікованих жінок для призначення на вакантні посади в адміністрації президента. Пані Картер заохочувала Пентагон наймати більше жінок для служби в рядах почесної варті Білого дому. Окрім того, завдяки телефонній розмові Розалін Картер з Генеральним прокурором США у федеральному суді штату Оклахома на посаду вперше була призначена жінка-суддя, нею стала Стефані Сеймур [36].

Як громадський діяч перша леді США опікується соціальним проектом, в центрі якого – важливі та актуальні соціальні питання. Направлення подібної ініціативи в сторону просування прав жінок привернуло б увагу суспільства до даного питання, оскільки громадськість пильно слідкує за всім, чим займається перша леді. Боротьбу за рівність прав жінок як напрям діяльності обрала для себе Бетті Форд. Ініційовані пані Форд заходи включали в себе відкриття виставки Національного архіву, присвяченої документальній історії жіночої творчості, зустріч з «Десятьма видатними молодими жінками Америки», промоутинг виставки «Пам'ятайте про жінок» [32]. Як громадська активістка Бетті Форд акцентувала увагу на необхідності відстоювати право жінок самостійно приймати рішення, які стосуються їх власного життя. Пані Форд говорила не лише про рівні права для чоловіків і жінок, а й про бажання американок відігравати більшу роль у суспільному та політичному житті держави. Вона

вірила, що жінка може знайти баланс між навчанням чи кар'єрою та традиційними обов'язками дружини і матері. Беручи за приклад історії зі свого особистого життя: розлучення, роботу, материнство, хворобу, Бетті Форд підіймала складні питання жіночої ролі в американському суспільстві того часу.

Розширення прав жінок як напрям громадської діяльності обрала для себе і Леді Берд Джонсон. З ініціативи пані Джонсон та за її безпосередньої участі було проведено 16 обідів для жінок «Women Do-er» [34]. Для кожного заходу призначалась жінка-спікер, яка займалася тим чи іншим важливим соціальним питанням. Вона виступала з промовою перед іншими гостями обіду, які працювали в тому самому або дотичному напрямі. Потім починалась дискусія, під час якої кожна жінка мала змогу висловитись. На обіди «Women Do-er» Леді Берд Джонсон запрошувала і звичайних американок, які не були професіоналами в питаннях, які виносились на обговорення. Окрім організації заходів для жінок, пані Джонсон, об'єднавши зусилля з дружинами працівників адміністрації президента та конгресменів, виступала за посилення активності жінок на громадському та політичному рівні, а також наполягала на необхідності отримання жінками вищої освіти. Питання прав жінок інтегрувалось і в сімейне життя подружжя Джонсонів. Працівники Білого дому за часів президентства Ліндона Джонсона розповідають, що коли президент Джонсон повертався до резиденції, Леді Берд щоразу зустрічала його запитанням: «Отже, що ти зробив для жінок сьогодні?» [92].

Ще одним шляхом залучення першими леді жінок до політики є проведення прес-конференцій для жінок-репортерок. Будучи господинею Білого дому, дружина президента має право організовувати та проводити в президентській резиденції зустрічі різного формату. Прес-конференції, на які запрошуються лише жінки, передбачають, що медіаорганізації повинні мати в своєму штаті жінок-працівниць, а також, що частина того, що з'являється в ЗМІ, буде подана з жіночої точки зору. Під час подібних зустрічей у Білому домі перша леді може висловити свою думку щодо політичних та соціальних питань, чим з одного боку надає журналісткам ексклюзивний матеріал, а з іншого –

розширює обізнаність американських жінок у політичних справах. Традицію жіночих прес-конференцій започаткувала Елеонор Рузвельт. 6 березня 1933 року, через два дні після того, як пані Рузвельт стала першою леді, вона провела в Білому домі першу прес-конференцію, на якій були присутні 35 жінок [33]. Першочерговою метою подібного заходу було допомогти жінкам зберегти роботу в часи Великої Депресії. Всього Елеонор Рузвельт організувала 348 жіночих прес-конференцій [82]. Подібним видом діяльності займалася й Жаклін Кеннеді, яка під час передвиборчої кампанії Джона Кеннеді організовувала у власному будинку чаювання для жінок-репортерів [54].

Традиційним способом боротьби за права жінок є публічне висловлення першою леді особистої думки щодо питання гендерної рівності. Оскільки дружина президента є рольовою моделлю для американського суспільства, а також вважається керівником Білого дому на рівні з президентом та віцепрезидентом, її позиція є авторитетною, а отже може бути перейнятою громадськістю. Раніше для публічних виступів першій леді потрібно було скликати прес-конференцію чи відвідати певний захід, сьогодні ж, з розвитком інформаційних технологій, обмін думками проходить через соціальні мережі. Кількість підписників на офіційних акаунтах колишніх перших леді становить мільйони. Гіллари Клінтон має 30,4 млн підписників у соціальній мережі Твіттер [49], Мішель Обама – 19,5 млн [67], Меланія Трамп – 16,4 млн [63]. Інтернет-аудиторія чинної першої леді США Джилл Байден становить 4,2 млн у Твіттері [31] та 4,3 у соціальній мережі Instagram [39], кількість підписників пані Байден продовжує зростати. Ці люди – цільова аудиторія дружини президента, яка готова її слухати і з якою можна ділитися своєю позицією, сформулювавши останню у пост та поставивши відповідний хештег.

Таким чином, різноманіття ролей дружини президента надає їй широке коло можливостей для адвокації прав жінок на національному рівні. Найбільш ефективним є лобіювання першою леді внутрішньополітичних ініціатив, направлених на захист прав та розширення можливостей жінок, оскільки це

підіймає дане соціальне питання на найвищий політичний рівень і передбачає вживання низки відповідних заходів.

2.3 Захист прав жінок як напрям діяльності першої леді на міжнародному рівні

Важливою формою участі першої леді в політиці США є її діяльність як дипломата. У традиційному розумінні залучення дружини президента до зовнішньої політики обмежується супроводом чоловіка-президента та представницькими функціями. Однак, перші леді можуть самотійно відвідувати інші країни з офіційними або ж приватними візитами, виступаючи як послы доброї волі США, послы президентів США або культурні дипломати. Іда Мак-Кінлі стала першою дружиною президента США, яка самотійно відвідала іноземну країну. У травні 1901 року пані Мак-Кінлі здійснила поїздку через прикордонний міст США в Ель-Пасо, штат Техас, і до Мексики, подолавши невелику відстань до міста Хуарес, щоб відвідати імпровізований пізній сніданок, який відбувся в приватному будинку на її честь [15].

Зважаючи на розширення форм участі першої леді у зовнішній політиці, адвокація дружиною президента прав жінок має можливість вийти за межі загальнонаціонального рівня і стати напрямом її зовнішньополітичної діяльності.

Однією з цілей закордонних поїздок дружини президента є поширення американських цінностей та ідей. У даному контексті перша леді під час відряджень та запланованих заходів може популяризувати ідею гендерної рівності. Зустрічі з представниками громадськості та політичної еліти інших держав є потенційною можливістю заохотити до розширення прав жінок на доступ до освіти та медицини, залучення жінок до політичного життя держави, в тому числі збільшення кількості жінок на важливих політичних посадах. Окрім того, перша леді США, яка вважається уособленням американських жінок, може продемонструвати на міжнародній арені стан гендерної рівності в державі, що слугуватиме прикладом для наслідування. Будучи першою леді, Гіллари Клінтон

стала співзасновницею організації «Vital Voices», яка співпрацює з жінками-лідерами у сфері розширення економічних та політичних можливостей жінок та прав людини. Як представниця організації пані Клінтон здійснила численні закордонні подорожі з метою захисту прав жінок та покращення їх становища в суспільстві. Гіллари Клінтон однією із перших привернула увагу до жорстокого поводження режиму талібів з афганськими жінками [44]. Лора Буш під час своїх візитів у якості першої леді заохочувала доступність освіти для жінок та дівчат, а також наголошувала на необхідності вільного доступу жінок Близького Сходу до медицини [15]. Пат Ніксон також поширювала закордоном своє переконання про необхідність збільшення жіночого представництва в уряді. Під час подорожі до Югославії пані Ніксон дорікала чоловікові-політичному лідеру, що як парламент його країни, так і Конгрес США повинні мати у своєму складі більше жінок-політиків [35].

Міжнародні конференції – майданчик для обговорення питань світового значення. Перші леді вже виступали представниками Сполучених Штатів на засіданні Генеральної Асамблеї ООН (Ненсі Рейган), привертали увагу ООН до гуманітарних проблем (Розалін Картер). Виступаючи від імені США на міжнародних конференціях, дружина президента має можливість привернути увагу міжнародної спільноти до питань гендерної рівності. У такому разі її позиція буде вважатися позицією держави, а тому шанси, що думка першої леді буде почута є високими. У 1995 році Гіллари Клінтон виголосила промову на четвертій Всесвітній конференції ООН з питань жінок у Пекіні. Її основний меседж: «Права людей – це права жінок і права жінок – це права людей» [37], став гаслом сучасних феміністичних рухів. У своїй промові пані Клінтон наголошувала на важливості вільного доступу жінок до освіти, медицини, працевлаштування та можливості брати участь у політичному житті держави.

У 1985 році Ненсі Рейган провела міжнародну конференцію перших леді з питань боротьби з наркотиками [44]. Співпраця дружини президента США з першими леді інших держав є потенційним шляхом просування соціальних ініціатив, в тому числі захисту прав жінок, на міжнародному рівні. Спільні

проекти, ініціативи, обміни, направлені на привернення уваги громадськості до питання гендерної рівності, окрім основної мети, сприятимуть покращенню міждержавних відносин США.

Традиційно перші леді США як громадські діячки опікуються соціальними проектами та програмами. Часом подібні ініціативи виходять за межі національного рівня і стають міжнародними. Запущені першою леді США соціальні програми, направлені на захист прав жінок, можуть допомогти покращити становище жінок тим країнам, які цього потребують. У 2015 році Мішель Обама запустила програму «Let girls learn» [44]. Ця програма направлена на забезпечення права дівчат на освіту, розвиток лідерського потенціалу серед дівчат, проведення просвітницької діяльності. Будучи першою леді, Мішель Обама здійснювала закордонні поїздки до країн, де реалізовувалась програма (Ліберія, Марокко), щоб особисто перевірити її ефективність. «Let girls learn» співпрацює з USAID, Держдепартаментом США та Корпусом миру для посилення своєї ефективності [30]. Міжнародна соціальна програма Мішель Обама охопила 50 країн і продовжує діяти навіть після закінчення президентського терміну Барака Обама.

Таким чином, зусилля першої леді США, направлені на боротьбу за права жінок, не обмежуються кордонами Сполучених Штатів. Дружина президента використовує свій статус посла доброї волі, посла президента та культурного дипломата, щоб переводити свої соціальні ініціативи на міжнародний рівень, а також представляти свою позицію у впливових міжнародних організаціях.

РОЗДІЛ 3. «FIRST LADYSHIP» ЯК ФОРМА ЖІНОЧОГО ЛІДЕРСТВА

3.1 Перші леді: співпрезидентство (co-presidency) або партнерство

У 2021 році сталася знакова подія для політичної історії США – Камала Гарріс була призначена віце-президентом та стала першою жінкою, яка обіймає посаду такого рівня в Сполучених Штатах. Тим часом президентство в США поки залишається виключно чоловічою справою, оскільки жодного разу за американську історію жінка не була обрана на пост президента держави, хоча й виступала кандидатом на цю посаду. Однак, у питаннях керівництва державою поруч із президентом часто розглядається перша леді, яка, як наближена до глави держави особа, може мати вплив на формування та впровадження політики. Враховуючи можливості впливу та безпосередньої участі дружини президента в політиці, постає питання, ким виступає перша леді в процесі керівництва державою: співпрезидентом чи партнером?

Ідея співпрезидентства пов'язана з концептом «First couple» («Перше подружжя»), який передбачає спільне лідерство президентського подружжя та високий рівень участі дружини президента в процесі формування політики держави та прийняття політичних рішень [60]. У такому випадку перша леді виступає в якості неформального співпрезидента, тобто особи, яка поділяє посаду глави держави, а також його права і обов'язки, визначені на законодавчому рівні, та несе рівноцінну відповідальність за свої вчинки та рішення. Першою «First couple» в історії США можна вважати Франкліна та Елеонор Рузвельтів [82]. Пані Рузвельт сама проводила прес-конференції, виконувала роль «очей і вух» свого чоловіка, публічно виступала його радницею, самостійно подорожувала всередині держави та за її межами, лобіювала соціальні ініціативи. Вплив Елеонор Рузвельт на політику США в період президентства її чоловіка був очевидним та беззаперечним, тому преса часто називала її «Пані Президент» [60]. Рузвельти створили прецедент співпрезидентства в політичній історії США. Також в якості «First couple» діяли Джиммі та Розалін Картер, Білл та Гілларі Клінтон.

Після політичного активізму Елеонори Рузвельт роль дружини президента як суб'єкта політики закріпилась в уявленнях американців щодо першої леді. Дослідник інституту першої леді США Роберт Ватсон вважає першу леді партнером президента та пропонує типологію партнерства, відповідно до ступенів участі дружини президента в політиці [97]. Повноправні політичні партнери (Елеонора Рузвельт, Розалін Картер, Гіллари Клінтон), відзначаються активністю у політиці, здійснюють вплив як публічно, так і приватно, і виступають радницями президентів. Часткові партнери (Едіт Вільсон, Жаклін Кеннеді, Бетті Форд), виступають радницями президентів та підтримують політичну діяльність чоловіка. Вони можуть допомагати президенту під час його виступів та демонструвати певний інтерес до політичних питань, однак не ведуть активну політичну діяльність. Закулісні партнери (Бесс Трумен, Ненсі Рейган, Барбара Буш) виступають неофіційними радниками і складають враження безучасності. Перші леді цієї групи хоча й здійснюють політичний вплив не публічно, тим не менш, вважаються потужною силою в Білому домі і займаються соціальними проблемами. Партнери у шлюбі (Грейс Кулідж, Меймі Ейзенхауер) не цікавляться політикою та зосереджуються на традиційних обов'язках дружини. Непартнери відмовляються від будь-яких, політичних чи традиційних, обов'язків. Варто зазначити, що в історії американського інституту першої леді не було періодів «без першої леді», тобто випадки «непартнерства» не траплялися. Це пояснюється, по-перше, визнанням політичним істеблішментом важливості ролі першої леді для американського суспільства та політичного життя держави, а, по-друге, практикою передачі обов'язків першої леді від дружини президента до іншої жінки (родички) у випадку, якщо перша з різних причин не може виконувати функції, передбачені цим неофіційним титулом.

Співставляючи два вищезгадані підходи можна стверджувати, що співпрезидентство є сталою характеристикою, яка передбачає постійну активну участь першої леді в політичному житті держави, її публічність та підзвітність. Термін покладає на дружину президента певні обов'язки та формує бачення її як суб'єкта політики в обов'язковому порядку. Зважаючи на правову

неврегульованість статусу першої леді, майбутні перші леді в праві самостійно обирати – приймати чи не приймати обов'язки дружини президента, якщо приймати, то в якій мірі, на що спрямувати свою діяльність і якій ролі надати перевагу. Тому стилі керування Офісом першої леді в усіх дружин президента, хоча й мали спільні риси, варіювалися залежно від їх особистісних характеристик та інтересів. Відповідно до наведених вище критеріїв, співпрезидентами можна вважати лише трьох колишніх перших леді США, а саме Елеонору Рузвельт, Розалін Картер та Гіллари Клінтон. Решта дружин президентів не можуть бути віднесені до цієї категорії.

У свою чергу партнерство є досить адаптивною характеристикою, оскільки його тип може змінюватись (і неодноразово). Статус партнера президента не тягне за собою обов'язкових вимог та, зважаючи на різну міру активності та публічності дружин президентів, залишає за першою леді право самостійного вибору стилю керівництва Офісом першої леді, напрямків діяльності та ступеню залученості до політичних процесів. Прикладом зміни типу партнерства є діяльність Гіллари Клінтон, яка починала як повноправний політичний партнер, але зіштовхнувшись з хвилею суспільної критики, перейшла до часткового партнерства. Тип партнерства Меланії Трамп декілька разів змінювався з партнерства в шлюбі на часткове партнерство і навпаки.

Таким чином, з огляду на нормативну невизначеність статусу та обов'язків, перша леді є партнером президента. Тип партнерства дружини президента залежить від її особистих інтересів, зацікавленості в політиці та амбіцій, а також може змінюватись впродовж її діяльності. У той же час характеристика «співпрезидент» є ексклюзивною та може бути застосована для підкреслення впливовості першої леді.

3.2 Лідерський потенціал першої леді

«First Ladyship» вже можна вважати формою жіночого лідерства, адже перша леді США має певну ідею, яка відображається в її соціальних ініціативах, може справляти вплив та має послідовників. Активна політична діяльність

першої леді може виступати підготовкою до її самостійної політичної кар'єри. Орієнтовані на лідерство дружини президентів під час свого перебування в статусі першої леді набираються досвіду, долучаючись до політичних справ та спостерігаючи за політичними процесами, заводять корисні знайомства всередині держави та на міжнародній арені, заручаються підтримкою політиків та громадськості. Прикладами американських політичних діячок, які починали свою кар'єру як перші леді, є Елеонор Рузвельт та Гіллари Клінтон. Завдяки своїй політичній діяльності та соціальній позиції пані Рузвельт була обрана у січні 1947 року головою новоствореної Комісії ООН з прав людини, роком раніше її було призначено делегатом в ООН [93]. Одним з найвизначніших її досягнень стало прийняття Загальної декларації прав людини. Гіллари Клінтон побудувала успішну політичну кар'єру і досягла значних успіхів. У 2006-2009 рр. пані Клінтон була Сенаторкою від штату Нью-Йорк, з 2009 по 2013 рр. обіймала посаду Державної секретарки США в адміністрації Барака Обами, а у 2016 році стала кандидаткою на пост президента США від Демократичної партії [26]. І Гіллари Клінтон, і Елеонора Рузвельт, будучи першими леді, виступали активними політичними партнерами президентів, що потім вплинуло на їх подальшу політичну кар'єру.

Лідерський потенціал першої леді може бути направлений на реалізацію різних ідей і за умови правильного підходу може дати високий результат. Як мету свого лідерства дружина президента може обрати захист та адвокацію прав жінок і просування рівних політичних можливостей. Лідерський потенціал першої леді, на нашу думку, варто розглядати з точки зору різних типів лідерства.

М. Браун визначає етичне лідерство як демонстрацію нормативно доцільної поведінки через особисті дії та міжособистісні стосунки, а також популяризацію такої поведінки серед послідовників за допомогою двостороннього спілкування, підкріплення та прийняття рішень [24]. Це визначення передбачає, що етичний лідер є рольовою моделлю, а його поведінка сприймається послідовниками як правильна. Фактично, на сьогодні перша леді є

неформальним етичним лідером, оскільки, будучи прикладом для американських жінок, вона відображає стандарти загальноприйнятої поведінки жінки в американському суспільстві. Дружина президента працює на благо нації та країни, спілкується з громадськістю, опікується соціальними проблемами, поважає сімейні цінності – демонструє моральну, правильну поведінку, яка корелюється з цінностями, які сповідують американці. Однак, етичні лідери також задають етичні стандарти, тому потенційною діяльністю першої леді як етичного лідера є встановлення нових стандартів, зокрема щодо бачення ролі жінки в суспільстві. Етичним лідером для американців свого часу виступала Жаклін Кеннеді. Американки прагнули наслідувати її стиль, поведінку, захоплення. Пані Кеннеді розуміла, що імідж першої леді є складовою іміджу президента та може впливати на його рейтинг. Відтак, Жаклін Кеннеді працювала над конструюванням власного образу та образу президента Кеннеді в ЗМІ. Зусилля Жаклін були успішними, адже сім'я Кеннеді вважалася в США зразковою. Сама ж пані Кеннеді задля збереження прихильності американців підтримувала образ «ідеальної жінки свого часу», однак все ж внесла певні корективи в усталені стандарти. Як громадська діячка Жаклін Кеннеді займалася реконструкцією Білого дому та збереженням культурної та історичної спадщини США [21]. До Жаклін Кеннеді перші леді виступали переважно відданими партнерами та довіреними особами президента, приділяючи незначну увагу публічності та громадським ініціативам. Успіх соціального проєкту Жаклін Кеннеді, навіть не до кінця завершеного, спровокував дискусії навколо першої леді як громадського діяча та публічної особи.

Трансформаційне лідерство є процесом, в якому лідери та послідовники допомагають один одному перейти до більш високих рівнів морального духу та мотивації [18]. Лідер мотивує послідовників до позитивних змін, до зміни статусу-кво, орієнтує на досягнення успіху та заохочує їх дивитись за межі власних інтересів. Як трансформаційний лідер, перша леді за допомогою власного прикладу може змотивувати американське суспільство змінити уявлення про жіноче лідерство, чим розширити можливість жінок займати

керівні посади в політиці та підвищити рівень гендерної рівності в США. Окрім того, діяльність трансформаційних лідерів направлена на перетворення власних послідовників у майбутніх лідерів. А отже, жінки-послідовниці першої леді США самі стають потенційними лідерками. Таким чином, дружина президента може вплинути на поширення жіночого лідерства в Сполучених Штатах. Серед перших леді США риси трансформаційного лідерства прослідковуються в діяльності Елеонор Рузвельт. Завдяки активній політичній та громадській діяльності пані Рузвельт вдалось трансформувати роль першої леді в свідомості американців та розширити сферу її діяльності з «традиційних обов'язків дружини» до політичного партнера президента. Елеонор Рузвельт підтримувала національні рухи за права жінок, влаштовувала прес-конференції для жінок-репортерок, підіймала тему розширення прав жінок у своїй газетній колонці, чим заохочувала американок висловлювати свої думки щодо політичних, юридичних та соціальних питань. Можна сказати, що пані Рузвельт сформувала покоління майбутніх лідерок, які у своїй діяльності керувалися її прикладом. Елеонор Рузвельт стала рольовою моделлю для Гіллари Клінтон. Будучи першою леді, пані Клінтон мала в своєму офісі в Білому домі портрет Елеонор Рузвельт та вважала її своєю політичною наставницею. Іноді Гіллари Клінтон навіть вела уявні розмови з пані Рузвельт, які сама перша леді називала мотиваційними [41].

Ціннісне лідерство означає передачу лідером цінностей, які вказують його послідовникам, як поводитися, щоб досягти поставленої мети [101]. Метою ціннісного лідерства є робити правильні речі, обираючи чи приймаючи рішення, які корелюються з цінностями лідера [57]. Ціннісні лідери направляють послідовників до обраної цілі, шляхом мотивації та формування відповідних цінностей, які самі сповідують. Серед американців перша леді як ціннісний лідер може пропагувати традиційні цінності, як рівність та егалітаризм [56], а також створювати нові, які допомогли б розвинути в суспільстві нове бачення ролі жінки. Також як ціннісний лідер перша леді США може популяризувати американські цінності закордоном. Часто завдяки своїй діяльності дружини президентів США досягають великої популярності в зарубіжних країнах, а отже

заручаються потенційними послідовниками за межами своєї держави. Поєднання діяльності першої леді як культурного дипломата та носія демократичних цінностей, в тому числі ідеї гендерної рівності та рівних можливостей, сприятиме їх поширенню закордоном. Ознаки ціннісного лідерства можна прослідкувати в діяльності Мішель Обама. У своїх «домашніх» промовах та публічних виступах пані Обама часто зверталася до теми традиційних цінностей американського суспільства та важливості їх збереження, особливо наголошуючи на сімейних цінностях [66]. Закордоном Мішель Обама притримувалась такого ж напрямку. Як приклад варто згадати поїздку Мішель Обама в Китай у 2014 році [94]. Пані Обама відвідала КНР на тлі загострення американсько-китайських відносин. Мішель Обама пообіцяла, що під час поїздки не буде підіймати питання, щодо яких між США та КНР виникали розбіжності. Подорожуючи разом з доньками та мамою, перша леді США відвідала визначні місця в Китаї та торкнулася теми освіти. Вона виступила перед студентами з промовою, в якій підкреслювала необхідність надання всім рівного доступу до освіти, привернула увагу до питання культурного та інформаційного обміну між США та Китаєм, розповіла про освіту та культуру США, а також про цінності, які найбільше поважають американці [94]. Неформальний візит Мішель Обама справив позитивне враження на громадян Китаю, яке трансформувалося у сприйняття США не як ворога, а як партнера [3].

Перелічені вище типи лідерства є схожими за своїми характеристиками і за умови наявності спільної цілі можуть бути об'єднані з метою підвищення ефективності першої леді США як лідера.

3.3 Громадська думка щодо лідерства першої леді

Перші леді США завжди знаходяться в центрі уваги громадськості. Вони вважаються прикладом для жіночого населення Сполучених Штатів, їх ототожнюють з представниками істеблішменту, до їхньої думки прислуховуються. Про важливість першої леді для американського суспільства свідчать численні громадські опитування щодо дружини президентів. Веб-сайт

«Ranker», відповідно до голосування користувачів, склав рейтинг усіх колишніх перших леді США. Американці віддавали свої голоси, оцінюючи діяльність перших леді впродовж усього їхнього терміну. До першої п'ятірки лідерів увійшли відповідно Елеонор Рузвельт, Жаклін Кеннеді, Ебігейль Адамс, Барбара Буш та Лора Буш. Останніми стали Анжеліка Ван Бюрен, Іда Сакстон Маккінлі, Маргарет Тейлор, Джейн Пірс та Еліза Маккардл-Джонсон [89]. Американське періодичне видання «The Sate», користуючись даними дослідницького інституту коледжу Сієна, склало та оприлюднило рейтинг з 25 найвпливовіших перших леді в історії США. До п'ятірки найбільш впливових перших леді США увійшли Елеонор Рузвельт, Ебігейл Адамс, Жаклін Кеннеді, Доллі Медісон та Мішель Обама [79].

Американський інститут дослідження громадської думки Gallup щорічно, починаючи з 1946 р., визначає чоловіка та жінку, якими американці захоплюються найбільше. Неодноразово перші леді США очолювали цей рейтинг. Гілларі Клінтон займала перше місце рекордну кількість разів – 23 (6 разів впродовж президентства Білла Клінтона), останні три роки рейтинг очолює Мішель Обама [71]. Часто траплялось так, що перші леді за популярністю випереджали своїх чоловіків президентів (Меланія Трамп [40], Мішель Обама [71]).

В одному з опитувань, ініційованому дослідницьким інститутом коледжу Сієна у зв'язку з проведенням у 2014 році «First Ladies Study», респондентам було запропоновано 10 критеріїв оцінювання перших леді, серед яких: освіта (background), значення для країни, діяльність як господині Білого Дому, мужність, досягнення, чесність, лідерство, індивідуальність, публічний імідж та значення для президента [87]. Як видно з цього списку, американці розглядають дружину президента як лідера, а також вважають, що вона має відігравати важливу роль для держави та для президента. Однак, водночас політично активна перша леді, яка публічно проявляє свої лідерські якості, не сприймається американським суспільством. Цікаво, що чим більшою владою володіють

дружини президента, тим менша їх популярність і тим більшим є громадське невдоволення.

Для прикладу розглянемо діяльність найбільш активних перших леді США: Елеонори Рузвельт та Гіллари Клінтон.

Впливовість та активність Елеонори Рузвельт спровокувала хвилю критики та навіть гніву з боку політичних опонентів Франкліна Рузвельта, а також пересічних американців. Критики вважали, що вона порушила «традиційні межі» для першої леді. ЗМІ говорили про неї як про «Леніна/Сталіна в спідниці», «Імператрицю Елеонору», «найнебезпечнішу особу в Сполучених Штатах» тощо [1]. Таким чином, Елеонора Рузвельт зіштовхнулася з «рамками» першої леді, а також зі страхом суспільства перед впливовими жінками.

Гіллари Клінтон опинилася в подібній ситуації. Пані Клінтон перенесла Офіс першої леді в Західне крило Білого дому, в найвпливовішу в політичному сенсі частину президентської резиденції. Гіллари Клінтон обіймала офіційну посаду в адміністрації свого чоловіка-президента та безпосередньо брала участь у процесі реформування державної політики у сфері охорони здоров'я. Незабаром після її призначення керівником Оперативної групи з питань національної реформи охорони здоров'я ЗМІ, громадськість та політики засудили активність пані Клінтон. Американці виходили на вулиці з плакатами «Clintoncare is bad medicine», «Heil Hillary» та «Impeach Hillary», висловлювали своє невдоволення під час публічних виступів першої леді на стільки гучно, що вона не чула власного голосу [42]. Якщо співставити час перебування Гіллари Клінтон на офіційній посаді з результатами опитування громадської думки інститутом Gallup, то можна прослідкувати, що після поразки реформи охорони здоров'я в 1994 році пані Клінтон на два наступних роки втрачає свою першість у рейтингу «Most Admired Man and Woman» [71]. Згодом Гіллари Клінтон зуміла повернути собі прихильність громадськості, однак несприйняття американцями першої леді як політичного лідера залишилось й до сьогодні. На сучасному етапі, відповідно до опитувань громадської думки, проведених YouGov, 32% опитаних

категорично не схвалюють її діяльність як першої леді, 10% – дещо не схвалюють [40].

У 2004 році 60% опитаних американців висловились «за» те, щоб перша леді була залучена до політики, а 32% висловились «проти» [91]. Більш свіжі опитування показують, що 80% респондентів вважають допустимим використання дружиною президента свого впливу для підвищення громадської обізнаності щодо хороших справ (Лора Буш та писемність), 65% допускають вплив першої леді на державну політику (Ненсі Рейган та боротьба з наркотиками), і лише 35% вважають, що перша леді може займати офіційну посаду в адміністрації чоловіка-президента [40].

Негативна реакція суспільства на лідерство, особливо політичне, першої леді США має дві причини. Перша пов'язана з невизначеністю статусу першої леді та меж її повноважень. Дружина президента хоча й визнана Апеляційним судом округу Колумбія «де-факто посадовою особою» [7] все ж залишається невиборним посадовцем, чий вплив обумовлений «владою через обручку». Критики лідерства першої леді вважають, що її залученість до політики порушує закон про боротьбу з непотизмом, оскільки дружина президента, яка вважається членом його родини, не лише бере участь у політичних справах, а й часто веде самостійну діяльність і керує Офісом першої леді, який є неофіційним підрозділом Білого дому і який фінансується з державного бюджету. Ще одним аргументом є те, що перша леді, оскільки не виступає офіційним службовцем, не несе відповідальність за свою діяльність.

Другою причиною є гендерне питання. За даними соціологічного опитування, проведених Pew Research Center, 59% американців вважають, що на вищих політичних посадах занадто мало жінок, 74% жінок і 60% чоловіків сказали, що чоловікам простіше бути обраними на високі політичні посади, при цьому 61% респондентів вважають, що для того, щоб бути обраними, жінкам доводиться робити більше, щоб довести свою компетентність, 49% опитаних думають, що основною причиною малого представництва жінок на високих посадах є гендерна дискримінація, а 45% американців вбачають причину в

неготовності американців обрати жінку на вищу політичну посаду [51]. У той же час Б. Барден та Й. Оно вважають, що мале представництво жінок у політиці США пов'язане з тим, що американці схильні завищувати відсоток представництва жінок у Конгресі (на 14%). На думку виборців, жінки вже представлені в політиці й гендерний баланс уже існує, тому вони з меншою ймовірністю оберуть жінку-лідера [25].

Таким чином, американці більш схильні сприймати першу леді в якості часткового партнера президента або ж надають перевагу її непублічному впливу на політику. Як політичний лідер перша леді скоріш за все не знайде підтримки в американському суспільстві, однак як громадський лідер, чия діяльність направлена на соціальну сферу, дружина президента має більше перспектив. Це пов'язано з нормативною невизначеністю статусу першої леді, а також із загальним станом уявлень щодо гендерної рівності в США. Однак, навіть у якості громадського лідера дружина президента продовжуватиме виступати представником жінок і за умови правильного підходу до вибору стиля лідерства матиме великі шанси змінити ситуацію з гендерною рівністю та розширити можливості жінок у політиці, а також свої власні.

ВИСНОВКИ

Поява терміну «перша леді» в американському суспільному дискурсі була пов'язана з інтересом до особи дружини президента США та її повсякденного життя, визнанням її важливої соціальної ролі як зразкової дружини, матері та господині. Поступово увага громадськості спрямовувалась до потенційного впливу, який може справляти перша леді на чоловіка-президента в процесі прийняття рішень або її залученості до політичних проєктів.

Термін «перша леді» з'явився у політичному дискурсі США за часів президентства Франкліна Рузвельта. Активна роль його дружини Елеонори привернула увагу і громадськості, і преси, що у підсумку створило навколо її діяльності політичні дискурси, у центрі яких вона фігурувала вже як суб'єкт політики. Фактично, Елеонора Рузвельт трансформувала розуміння ролі першої леді та розширила сферу її діяльності з «традиційних обов'язків дружини» до політичного партнера президента. Наступниці пані Рузвельт вже самі створювали політичний дискурс навколо своєї фігури.

Дотепер статус першої леді залишається неофіційним і має здебільшого символічне значення. Тим не менш, до першої леді можуть бути застосовані окремі пункти нормативних документів, які визначають статус та врегульовують діяльність «дружини президента». Згідно з проаналізованими юридичними документами, дружина президента вважається посадовою особою або службовцем, виступає функціональним еквівалентом помічника президента та має у своєму розпорядженні штат працівників у Білому домі.

Перші леді, починаючи з Марти Вашингтон, виступали символами американських жінок і відповідали образу «ідеальної жінки» свого часу. Зміни ролі жінок у суспільстві та зміни ролі дружини президента відбувалися паралельно. Перші леді виступали каталізаторами суспільних змін у розумінні гендерної рівності та ролі жінки, а також індикаторами готовності американцями сприймати дружину президента як політичного гравця. До певного періоду перша леді випереджала звичайну американку в політичних можливостях, однак тепер звичайна американка випереджає першу леді, оскільки може обіймати

високі політичні посади, в той час як дружина президента не може бути призначена на офіційну посаду та повинна відмовитись від своєї професійної діяльності на період президентства її чоловіка.

Різноманіття ролей першої леді надає їй широке коло можливостей для відстоювання прав жінок на національному рівні. Як політична радниця президента, перша леді може лобіювати внутрішньополітичні ініціативи з питань політики гендерної рівності, як керівниця Офісу першої леді – забезпечувати американок робочими місцями в Білому домі, а отже політичними посадами, як громадська діячка – запускати та реалізовувати соціальні ініціативи та проекти, направлені на розширення можливостей жінок, як господиня Білого дому – організовувати прес-конференції для жінок-репортерів, як рольова модель – поширювати свою думку щодо питань гендерної рівності.

Адвокація прав жінок першою леді може виходити за межі державних кордонів США та ставати напрямом її міжнародної діяльності. Як посол доброї волі чи культурний дипломат, дружина президента США опікується захистом прав жінок на міжнародному рівні, виступаючи на тематичних міжнародних конференціях, запускаючи міжнародні соціальні програми, направлені на допомогу країнам, в яких становище жінок є незадовільним, поширюючи американські цінності (рівність, егалітаризм) та співпрацюючи з іншими першими леді в питаннях гендерної рівності.

У процесі державного управління перша леді виступає політичним партнером президента, оскільки «партнерство першої леді» є адаптивною характеристикою, яка не передбачає обов'язків та не є обов'язковою, а також може змінюватись впродовж президентської каденції чоловіка.

«First Ladyship» можна розглядати як форму жіночого лідерства, заснованого на певних ціннісних та етичних характеристиках. У випадку зі США лідерський потенціал першої леді може бути виявлений у громадській діяльності, оскільки як політичний лідер дружина президента поки не сприймається американцями, а її активна політична діяльність, як правило, викликає занепокоєння та обурення. Неготовність громадян США розглядати

першу леді як політичного лідера пояснюється, по-перше, нормативною невизначеністю її статусу та сфер відповідальності та, по-друге, поглядами американців на роль жінки у суспільстві. Лідерський потенціал першої леді може бути направлений на захист прав жінок, на виховання жінок-лідерок та на розширення їх участі у політиці.

Аналіз політичної діяльності першої леді США з використанням гендерного підходу є перспективним напрямом дослідження. Обрання Камали Гарріс на посаду віце-президентки США є індикатором суспільних змін, які вже відбулися, і водночас передбачає подальші трансформації уявлень про жінок у політиці, зокрема на вищих керівних посадах. Водночас намір Джилл Байден продовжити свою професійну діяльність створює ситуацію, коли роль першої леді може «перетягнути» на себе віце-президентка. Якщо подружжя Джозефа Байдена і надалі викладатиме у коледжі, це означатиме порушення 230-річної традиції, згідно якої дружина президента повинна проживати у Білому домі разом з чоловіком і цілком присвятити себе ролі першої леді. Поеднання професійної діяльності і ролі першої леді відобразиться на сприйнятті дружини президента як суб'єкта політики.

Окремим напрямом дослідження може бути створений ЗМІ медіаобраз дружини президента як політичної діячки та його вплив на суспільні настрої щодо політичного лідерства першої леді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. "...Curiosity must be kept alive". *The Free Lance-Star*. 1984. P. 16.
2. 19th Amendment to the U.S. Constitution: Women's Right to Vote (1920) URL: <https://www.ourdocuments.gov/doc.php?flash=false&doc=63#>
3. Бондар І. Культурна дипломатія першої леді України. *Вісник СНТ ДонНУ ім. В. Стуса*. 2020. С. 26–31.
4. Бондар І. Роль дружин кандидатів у президентських виборчих кампаніях. Травневі студії 2019: історія, політологія, міжнародні відносини: Збірка матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (Вінниця, 24 квітня 2019). Вінниця. 2019. С. 156–159.
5. Калита І. Институт Первой Леди в опыте восточной Славии. *ResearchGate*. 2016. URL: https://www.researchgate.net/publication/309188659_Institut_Pervoj_Ledi_v_opyte_vostocnoj_Slavii_The_First_Lady_Institut_in_the_experience_of_the_Eastern_Slavia
6. Ким К. Ю. Институт первой леди (на примере США). *Журнал политической философии и социологии политики «Полития. Анализ. Хроника. Прогноз»*, Москва. 2005. С. 89-100
7. Рішення Апеляційного Суду США округу Колумбія від 22.06.1993 р. URL: <https://www.aapsonline.org/judicial/98-5048a.htm>
8. Чикилева Л.С. Роль предвыборных публичных обращений первой леди США в формировании имиджа президента и в оказании речевого воздействия на избирателей. *Российский гуманитарный журнал*. Санкт-Петербург, 2013. С. 76-86
9. Шведова Н.А. Институт первой леди в США: атрибут американской демократии. URL: <http://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/analytics/institut-pervoy-ledi-v-ssha-atribut-amerikanskoy-demokratii/>

10. Шведова Н.А. Институт первой леди как компонент американской политической культуры. *Женщина в российском обществе*. Иваново, 2013. С. 51-58
11. A Tour of the White House with Mrs. John F. Kennedy. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=T7XabXENChE>
12. Annual Report to Congress on White House Office Personnel. *Executive Office Of The President*. 2020. URL: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2020/06/July-1-2020-Report-FINAL.pdf>
13. Anthony C. Five Forgotten Feminist First Ladies. URL: <https://carlanthonyonline.com/2018/03/27/five-forgotten-feminist-first-ladies/>
14. Anthony C. First Ladies Never Married to Presidents: The “Other Women” of the White House. *First Ladies` National Library*. 2014. URL: <http://www.firstladies.org/blog/first-ladies-never-married-to-presidents-the-other-women-of-the-white-house/>
15. Anthony C. Foreign Trips of Incumbent First Ladies. *First Ladies` National Library*. 2013. URL: <http://www.firstladies.org/blog/foreign-trips-of-incumbent-first-ladies/>
16. Anthony C. The Role of First Lady and Origin of the Title "First Lady". *First Ladies` National Library*. URL: <http://www.firstladies.org/firstladiesrole.aspx#RoleFirstLady>
17. Anthony C. Who is a First Lady? *First Ladies` National Library*. 2013. URL: <http://www.firstladies.org/blog/who-is-a-first-lady/>
18. Bass B., Steidlmeier P. Ethics, character, and authentic transformational leadership. *Center for Leadership Studies, School of Management, Binghamton University*. 1999. URL: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.152.4873&rep=rep1&type=pdf>
19. Bleiweis R. The Equal Rights Amendment: What You Need To Know. *Center for American Progress*. 2020. URL:

- <https://www.americanprogress.org/issues/women/reports/2020/01/29/479917/equal-rights-amendment-need-know/>
20. Böck M. The Role Of First Ladies A comparison between the US and Europe. Munich: GRIN Verlag, 2009. 55 p.
  21. Bondar I. Features of constructing the image of the First Lady of the USA (example of Jacqueline Kennedy). *Topical issues of humanities, technical and natural sciences: Book of abstracts of the 4th International Scientific Conference for Bachelor, Master, Graduate Students and Young Researchers* (Vinnytsia, 21 November 2019). Vinnytsia, 2019. P. 29–33.
  22. Borrelli M. Smoothing the Peaceful Transfer of Democratic Power: The Office of the First Lady. *James A. Baker III Institute for Public Policy*. 2017. URL: <https://www.bakerinstitute.org/media/files/files/82670cff/BI-pub-WHTPFFirstLady-013117.pdf>
  23. Brower K. First Women: The Grace and Power of America's Modern First Ladies. New York, 2017. 416 p.
  24. Brown M., Treviño L., Harrison D. Ethical leadership: A social learning perspective for construct development and testing. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*. 2005. P. 117–134.
  25. Burden B., Yoshikuni O. Ignorance is Bliss? Age, Misinformation, and Support for Women's Representation. Tokyo: The Research Institute of Economy, Trade and Industry, 2020. 13 p.
  26. Burrell B. Public Opinion, the First Ladyship, and Hillary Rodham Clinton. London: Routledge, 2016. 181 p.
  27. Copeland M. The Impact of Authentic, Ethical, Transformational Leadership on Leader Effectiveness. *St. John Fisher College*. 2016. URL: https://fisherpub.sjfc.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=1038&context=business_facpub
  28. Cosgrove B. Jackie Kennedy in the Early '60s: An American Icon. URL: <https://www.life.com/people/jackie-kennedy-in-the-sixties-classic-photos-of-an-american-icon/>

29. Costello M. The Origins of the American "First Lady". *The White House Historical Association*. 2017. URL: <https://www.whitehousehistory.org/the-origins-of-the-american-first-lady>
30. Curry C. Thank You, Michelle Obama: The First Lady's Incredible Legacy. *Global Citizen*. 2017. URL: <https://www.globalcitizen.org/en/content/thank-you-michelle-obama-the-first-ladys-incredibl/>
31. Dr. Jill Biden. *Twitter*. URL: <https://twitter.com/dr Biden>
32. First Lady Biography: Betty Ford. *National First Ladies` Library*. URL: <http://www.firstladies.org/biographies/firstladies.aspx?biography=39>
33. First Lady Biography: Eleanor Roosevelt. *National First Ladies` Library*. URL: <http://www.firstladies.org/biographies/firstladies.aspx?biography=33>
34. First Lady Biography: Lady Bird Johnson. *National First Ladies` Library*. URL: <http://www.firstladies.org/biographies/firstladies.aspx?biography=37>
35. First Lady Biography: Pat Nixon. *National First Ladies` Library*. URL: <http://www.firstladies.org/biographies/firstladies.aspx?biography=38>
36. First Lady Biography: Rosalynn Carter. *National First Ladies` Library*. URL: <http://www.firstladies.org/biographies/firstladies.aspx?biography=40>
37. First Lady Hillary Rodham Clinton's Remarks to the Fourth Women's Conference in Beijing, China. *YouTube*. 2012. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=xXM4E23Efvk>
38. First Lady's Office. *The White House Museum*. URL: <http://www.whitehousemuseum.org/east-wing/first-ladys-office.htm>
39. flotus. *Instagram*. URL: <https://www.instagram.com/flotus/>
40. Frankovic K. Approval of First Ladies splits on partisan lines. *YouGov*. 2018. URL: <https://today.yougov.com/topics/politics/articles-reports/2018/04/27/approval-first-ladies-splits-partisan-lines>
41. Gambino L. Hillary Clinton to set out her vision by invoking her heroine Eleanor Roosevelt. *The Guardian*. 2015. URL: <https://www.theguardian.com/us-news/2015/jun/12/hillary-clinton-eleanor-roosevelt-vision-new-york>

42. Goldstein A. How the demise of her health-care plan led to the politician Clinton is today. *The Washington Post*. 2016. URL: https://www.washingtonpost.com/politics/after-health-care-missteps-a-chastened-hillary-clinton-emerged/2016/08/25/2d200cb4-64b4-11e6-be4e-23fc4d4d12b4_story.html
43. Gonnella-Platts N. A Role Without A Rulebook: The Influence and Leadership of Global First Ladies. Dallas: The George W. Bush Institute, 2017. 44 p.
44. Gonzalez G. Top 8 Most Influential First Ladies for Global Issues. URL: <https://borgenproject.org/most-influential-first-ladies-for-global-issues/>
45. Grady C. The waves of feminism, and why people keep fighting over them. *Vox*. 2018. URL: <https://www.vox.com/2018/3/20/16955588/feminism-waves-explained-first-second-third-fourth>
46. Grinhaus D. America's First Ladies: A Catalyst for Change in Female Leadership, Power and Influence or a Reinforcement of Gender Norms in American Society? *Union College*. 2015. URL: <https://digitalworks.union.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1316&context=theses>
47. Hastedt G. First Lady Diplomacy: The Foreign Policy Activism of First Lady Clinton. *The Whitehead Journal of Diplomacy and International Relations*. 2006. URL: http://blogs.shu.edu/journalofdiplomacy/files/archives/06Hastedt_Eksterowicz.pdf
48. Hillary Clinton speaks out on Lewinsky accusations. *TODAY*. URL: <https://www.today.com/video/hillary-clinton-speaks-out-on-lewinsky-accusations-44498499720>
49. Hillary Clinton. *Twitter*. URL: <https://twitter.com/hillaryclinton>
50. Hope R. Jill Biden: America's new First Lady is starting as she means to go on. *Sky News*. 2021. URL: <https://news.sky.com/story/jill-biden-americas-new-first-lady-is-starting-as-she-means-to-go-on-12192468>

51. Horowitz J. Women and Leadership 2018. *Pew Research Center*. 2018. URL: <https://www.pewsocialtrends.org/2018/09/20/women-and-leadership-2018/>
52. Isabella Hagner. *The Theodore Roosevelt Center*. URL: <https://www.theodorerooseveltcenter.org/Learn-About-TR/TR-Encyclopedia/Family-and-Friends/Isabella-Hagner.aspx>
53. Jacobson L. Did Michelle Obama have a staff of 23 while Melania Trump has just 4? *PolitiFact*. 2019. URL: <https://www.politifact.com/factchecks/2019/mar/12/turning-point-usa/did-michelle-obama-have-staff-23-while-melania-tru/>
54. Jacqueline Kennedy in the White House. *John F. Kennedy. Presidential library and archive*. URL: <https://www.jfklibrary.org/learn/about-jfk/jfk-in-history/jacqueline-kennedy-in-the-white-house>
55. Jethwa M. Presidential Power Couples: Does a Strong First Lady Correlate with a Strong President? *University of Connecticut*. 2019. URL: https://opencommons.uconn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1623&context=sr_honors_theses
56. Kohls R. The values americans live by. *The Washington International Center*. 1984. URL: <https://careercenter.lehigh.edu/sites/careercenter.lehigh.edu/files/AmericanValues.pdf>
57. Kraemer H. From Values to Action: The Four Principles of Values-Based Leadership. Hoboken, New Jersey, 2011. 224 p.
58. Kuptz K. The Political Role of the First Lady in the Twentieth Century. Munich, 2004. 30 p.
59. Letter from Abigail Adams to John Adams, 31 March - 5 April 1776. *Massachusetts Historical Society*. URL: <https://www.masshist.org/digitaladams/archive/doc?id=L17760331aa>
60. Loizeau P. "First Lady But Second Fiddle" or the rise and rejection of the political couple in the White House: 1933-today. *European Journal of American Studies*. 2015. URL: <https://journals.openedition.org/ejas/10525#tocto1n2>

61. Mayo E., Meringolo D. *First Ladies: Political Role and Public Image*. Washington, 1994. 80 p.
62. Mekouar D. Behind the Scenes, America's First Ladies Exert Powerful Influence. *Voice of America*. 2021. URL: <https://www.voanews.com/usa/all-about-america/behind-scenes-americas-first-ladies-exert-powerful-influence>
63. Melania Trump 45 Archived. *Twitter*. URL: <https://twitter.com/FLOTUS45>
64. Melania Trump: Growing ease in first lady role, but not politics. URL: <https://triblive.com/news/world/melania-trump-growing-ease-in-first-lady-role-but-not-politics/>
65. Melania Trump: The unusual, traditional First Lady. *BBC News*. 2020. URL: <https://www.bbc.com/news/election-us-2016-37256893>
66. Michelle Obama 2008 Convention Keynote Address. *C-SPAN*. 2008. URL: <https://www.c-span.org/video/?280553-4/michelle-obama-2008-convention-keynote-address>
67. Michelle Obama. *Twitter*. URL: <https://twitter.com/michelleobama>
68. Mihelič K. Ethical Leadership. *International Journal of Management & Information Systems*. 2010. URL: http://www.ef.uni-lj.si/docs/osebnestrani/Mihelic_Lipicnik_Tekavcic_2010_clute.pdf
69. Miss Harriet Lane, the Presiding First Lady of the White House. *Frank Leslie's Illustrated Newspaper*. 1860. URL: https://artsandculture.google.com/asset/miss-harriet-lane-the-presiding-first-lady-of-the-white-house-frank-leslie-s-illustrated-newspaper/0QFnHBRuf_3KHg
70. Morris R. Preserving, Displaying, and Insisting on the Dress: Icons, Female Agencies, Institutions, and the Twentieth Century First Lady. *College of William and Mary*. 2009. URL: <https://scholarworks.wm.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1298&context=honortheses>
71. Most Admired Man and Woman. Gallup. URL: <https://news.gallup.com/poll/1678/most-admired-man-woman.aspx>

72. Mrs. Sigourney. Martha Washington. *The Pittsfield Sun*. 1843. №2215. P. 1.
73. Nancy Reagan at United Nations: Drug Policy. *C-SPAN*. 1988. URL: <https://www.c-span.org/video/?4836-1/nancy-reagan-united-nations-drug-policy>
74. New First Lady Jacqueline Kennedy interviewed by Sander Vanocur. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=j3ZvIzL1JbI>
75. Office of Government Ethics. URL: <https://www.oge.gov/web/oge.nsf>
76. Paxton-Turner A. Changing the First Lady's Mystique: Defining the First Lady's Legal Role and Upending Gender Norms. *University of Massachusetts Law Review*. Vol. 13 : Iss. 1 , Article 1., 2018. 48 p.
77. Perry B. How a few first ladies used their narrow role for big influence. *The Dallas Morning News*. 2018. URL: <https://www.dallasnews.com/opinion/commentary/2018/12/30/how-a-few-first-ladies-used-their-narrow-role-for-big-influence/>
78. Rampton M. Four Waves of Feminism. *Pacific University*. 2008. URL: <https://www.pacificu.edu/magazine/four-waves-feminism>
79. Ranked: The most influential first ladies. *The State*. URL: <https://www.thestate.com/news/databases/article69412142.html>
80. Rosenthal A. On My Mind; The First Ladyship. *The New York Times*. 1994. URL: <https://www.nytimes.com/1994/03/11/opinion/on-my-mind-the-first-ladyship.html>
81. Starr P. The Hillarycare Mythology. *The American Prospect*. 2007. URL: <https://prospect.org/features/hillarycare-mythology/>
82. Steichen E. Eleanor Roosevelt. *History*. 2020. URL: https://www.history.com/topics/first-ladies/eleanor-roosevelt#section_3
83. Tan W. American First Ladies as Goodwill Ambassadors. *CUNY Hunter College*. 2010. URL: https://academicworks.cuny.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1011&context=hc_pubs
84. The Constitution Of The United States. URL: <https://constitutionus.com>.

85. The Ethics Reform Act of 1989. URL:
[https://www.oge.gov/web/oge.nsf/Authorizing%20Legislation%20and%20Oversight/6FED47DB4CB9B89585257F1C00752BC7/\\$FILE/PL101-194.pdf](https://www.oge.gov/web/oge.nsf/Authorizing%20Legislation%20and%20Oversight/6FED47DB4CB9B89585257F1C00752BC7/$FILE/PL101-194.pdf)
86. The Federal Advisory Committee Act. *U.S. General Services Administration*. URL:
<https://www.gsa.gov/policy-regulations/policy/federal-advisory-committee-management/legislation-and-regulations/the-federal-advisory-committee-act>
87. The First Ladies Study 2014. *Siena College Research Institute*. 2014. URL:
<https://scri.siena.edu/2014/02/15/the-first-ladies-study-2014/>
88. The First Lady & Her Role. The George W. Bush Presidential Library and Museum. URL: <http://www.georgewbushlibrary.smu.edu/The-President-and-Family/Laura-W-Bush/The-First-Lady-and-Her-Role.aspx>
89. The Most Loved American First Ladies. *Ranker*. URL:
<https://www.ranker.com/crowdranked-list/the-most-loved-first-ladies-in-us-history>
90. The White House Personnel Authorization-Employment Act of 1978. URL:
<https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/STATUTE-92/pdf/STATUTE-92-Pg2445.pdf>
91. Then and Now: First Ladies. *Roper Center*. URL:
<https://ropercenter.cornell.edu/then-and-now-first-ladies>
92. Thimmesh C. Madam President: The Extraordinary, True (and Evolving) Story of Women in Politics. Boston, 2004. 80 p.
93. Thiran R. Leadership Lessons From Former First Lady Eleanor Roosevelt. *Leaderonomics*. 2017. URL:
<https://www.leaderonomics.com/articles/leadership/lessons-eleanor-roosevelt>
94. Tiezzi S. Michelle Obama's China Trip. *The Diplomat*. 2014. URL:
<https://thediplomat.com/2014/03/michelle-obamas-china-trip/>
95. Tumulty K. How Nancy Reagan helped end the Cold War. *The Washington Post*. 2021. URL:
<https://www.washingtonpost.com/opinions/2021/04/01/nancy-reagan-ronald-cold-war/>

96. United States Code. URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text>
97. Watson R. *The Presidents' Wives: Reassessing the Office of First Lady*. Boulder, Colorado, 2000. 261 p.
98. What A Difference! *Facebook*. 2018. URL: <https://www.facebook.com/turningpointusa/photos/a.376802782368444/1783654515016590/?type=3&theater>
99. Women's Suffrage. *HISTORY*. 2009. URL: <https://www.history.com/topics/womens-history/the-fight-for-womens-suffrage>
100. Wright L. America can't quite decide what to do with its first ladies. *The Washington Post*. 2018. URL: <https://www.washingtonpost.com/news/posteverything/wp/2018/04/26/america-cant-quite-decide-what-to-do-with-the-first-lady/>
101. Zydziunaite V. Leadership values and values based leadership: what is the main focus? *St. Ignatius of Loyola College*. 2018. URL: https://www.researchgate.net/publication/331659641_Leadership_Values_and_Values_Based_Leadership_What_is_the_Main_Focus

ДОДАТОК Б

Таблиця для фіксації результатів кількісного контент-аналізу нормативних документів США з метою визначення статусу першої леді США.

Нормативний документ	First lady	Wife of the President	Spouse of the President	Member of President`s family
The Ethics Reform Act of 1989	0	1	0	0
The White House Personnel Authorization-Employment Act of 1978	0	0	3	0
United States Code	0	0	4	3
Конституція США	0	0	0	0
Рішення Апеляційного Суду США округу Колумбія від 22.06.1993 р.	1	2	1	0
Загальний результат	1	3	8	3